

38875

4° broj.

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

NAPISAL · ANTON · TRSTENJAK · · ·
SAMOZALOŽBA
NATISNILA NARODNA TISKARNA ·
LJUBLJANA 1909 ·

Avstrijske hranilnice po višini ulog 1908.

Naštevamo 25 avstrijskih hranilnic. Slovanske hranilnice so zaznamovane z zvezdico *).

1.	Dunaj, Prva avstrijska	516,097.987
2.	Praga, Böhmische	214,900.820
3.	„ Mestna*)	167,566.111
4.	Gradec, Štajarska	123,513.415
5.	Inomost	91,609.517
6.	Lvov, Gališka*)	84,431.241
7.	Linec, Občna	81,451.321
8.	Gradec, Občinska	76,649.196
9.	Solnograd	64,305.772
10.	Bolzan	54,459.712
11.	Dunaj, Rudolfsheim	53,902.444
12.	Liberec	53,257.471
13.	Brno, Prva moravska	49,246.837
14.	Ljubljana, Kranjska hranilnica	47,271.263
15.	Trident	44,482.281
16.	Celovec, Koroška	43,137.710
17.	Steyr	42,585.338
18.	Dunaj, Hernals	38,721.792
19.	Krakov, Mestna*)	38,045.345
20.	St. Pölten	36,982.337
21.	Mestna hranilnica ljubljanska*)	36,571.763
22.	Plzeň*)	33,513.365
23.	Dunaj, Nova Dunajska	33,427.528
24.	Oberhollabrunn	30,681.812
25.	Karlovi Vari	28,509.444

MESTNA HRANILNICA

|||| LJUBLJANSKA . ||||

==== OB DVAJSETLETNICI ====

1889 — 1909.

NAPISAL

ANTON TRSTENJAK.

V LJUBLJANI 1909.

===== SAMOZALOŽBA. =====

NATISNILA »NARODNA TISKARNA«.

38845

4° br. 1.

030050579

Beseda rojakom.

*Kamen do kamena palača,
zrno do zrna pogača.*

Uzvišena je naloga, katero imajo in izvršujejo hranilnice. Navajajo ljudstvo do varčnosti in je s tem odgajajo v kreposti, ki je za zadovoljno in srečno družinsko življenje potrebno. Blagostanje družine je temelj blagostanju vsega naroda.

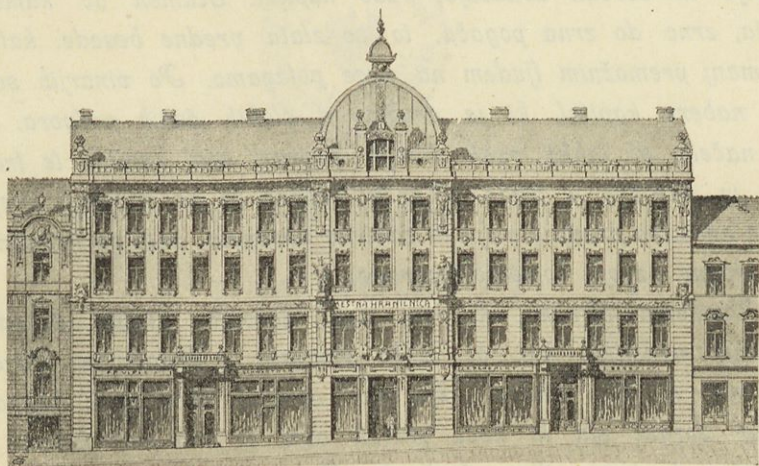
Iz vinarjev sicer nastanejo male svotice. Ako pa se te varujejo in obresti donasajo, rase kapital. Kamen do kamena palača, zrno do zrna pogača, to so zlata vredne besede, katere baš manj premožnim ljudem na srce polagamo. Po vinarjih se v letih nabere kapital, ki je družini v slabih časih podpora. Po tem načelu si lahko vsak človek napravi mal kapital, le trdne volje in eneržije je treba. Ker pa ravno ta za življenje prepotrebna svojstva predpostavlja in zahteva varčnost, zato so hranilnice za narodno uzgojo koristne naprave.

Vsakemu človeku, ki ima vsaj nekoliko stalne dohodke, preostaje nekoliko, kar bi lahko prinesel v hranilnico. Varčen bodi oče, ki ima sinove. Za mal obrt je treba malo kapitala. Kadar dorase sin in hoče pričeti obrt, tu ima prvi kapital na razpolago, tu ima podlago življenju. Drugi, ki si s krvavimi žulji služijo kruh in polagajo prihranke na stran, imajo za starost tolažbo in zavetje, da jim ni treba drugod trkati na vrata.

Kjer je varčnost v hiši, tam je tudi red in delavnost, ker le delavni ljudje skrbе, da si kaj prihranijo in utemeljijo blagostanje v družinskem krogu. Brez družinskega reda in delavnosti

sploh ni pogojev za življenje. Bodimo torej delavni in imejmo v tem oziru trdno voljo. Le z delom si moremo pridobiti več, kakor potrebujemo za življenje, in to, kar je več, polagajmo v poseben zaklad. Delo in varčnost sta malone norazdružna pojma, in mi lahko pravimo, kdor je delaven, ta je tudi varčen, ali pa, kdor je varčen, ta je tudi delaven. Hranilnice ga uspodbujajo do varčnosti s tem, da mu množijo kapital, netijo v njem plemeniti nagon, da si pomnoži domači zaklad. Narod, ki je delaven in varčen, je tudi močan. Tega, kar si je priboril sam, ne more mu nihče odvzeti.

Vsi želimo, da zavlada blagostanje v našem narodu; vsi želimo, da bi nam narod bil telesno, duševno in gmočno močan. Ako pa to želimo, potem mu kažimo pot, ki ga vodi do gospodarske moči. Ucepljajmo že mladini v srca čut varčnosti, učimo jo reda, delavnosti in eneržije, odgajajmo jo v vrlinah, ki vodijo najširše sloje do blagostanja in sreče.

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

LJUBLJANA, PREŠERNOVA ULICA ŠTEV. 3.

Ob dvajsetletnici

Mestne hranilnice ljubljanske

1889 — 1909.

Slovenci žive v pokrajinah, v katerih se od pamtiveka bije gospodarski boj. Slovenci tvorijo sicer tako ogromno večino, da Nemci ne bi mogli ni v poštev prihajati, vendar moramo priznati, da so Nemci gospodarski močnejši. V hranilništvu, kar ga je na slovenskem ozemlju, so Nemci mnogo starejši in v kapitalski moči proti nam orjaki. Celo v Čehih, četudi so Čehi delavni in neumorni organizatorji, imajo Nemci več hranilnic in večjo kapitalsko moč. Z gospodarsko, to je z denarno močjo rase povsod moč svobodnega gibanja in politične nadvlade, zato nam je, ako hočemo odbiti naval, vse svoje sile posvečevati gospodarskemu delu, osobito snovanju raznovrstnih denarnih in gospodarskih organizacij.

Da smo Slovenci toli zaostali v hranilništvu in da se niti v Ljubljani, ki je bilo središče vsega gibanja, nismo v hranilništvu osamosvojili, temu so bile krive neugodne in nam vedno sovražne državno-politične razmere. Blagega spomina Čeh Jan Horak osnoval je že pred 52. leti v Ljubljani Obrtno pomožno društvo, ki naj bi bilo slovenskemu obrtniku v prid, a v procvit slovenskemu obrtništvu, ali to je bila tesna organizacija, ki se še niti do današnjega dne ni tako razširila, kakor bi bilo želeti. Uprava deželnega stolnega mesta Ljubljane je bila vse do leta 1882. v nemških rokah, Slovenci torej na magistratu ljubljanskem niso imeli nobene besede. Šele tedaj, ko so aprila meseca leta 1882. pri dopolnilnih občinskih volitvah zmagali slovenski volilci v tretjem in drugem razredu popolnoma, a v prvem razredu z dvema kandidatoma, strla se je nemška premoč na ljubljanskem magistratu, s katerega je smela odslej plapolati tisoč let

teptana slovenska zastava, in oblast največje slovenske občine je prešla v slovenske roke. Zažupanoval je prvi slovenski župan Peter Grasselli. Potem je leta 1896. zasedel župansko stolico Ivan Hribar, za čigar žapanovanja bela Ljubljana krepko napreduje.

Ta doba je važna tudi za slovenske hranilnice. Koj v prvi seji, ki jo je imel prvi slovenski občinski svet ljubljanski, sklenilo se je z večino glasov slovenskih občinskih svetnikov, **da se osnuje Mestna hranilnica**. To je bilo prvo njegovo delo na gospodarskem polju, potem so prihajala druga velevažna gospodarska dela, po katerih je zaslovela Ljubljana kot moderno mesto. Nekdanji Slavjan Dežman, a takratni kolovodja ljubljanskih Nemcev Karl Deschmann, protestoval je proti snovanju Mestne hranilnice.

Ali Mestna hranilnica se je osnovala. Dne 1. oktobra 1909. je poteklo dvajset let, kar je pričela svoje plodonosno delovanje v tesni izbici na ljubljanskem magistratu. Dvajset let je in postala je največji denarni zavod slovenski. Po njenem vzgledu začela so snovati hranilnice ostala slovenska mesta na Kranjskem, a tudi v Dalmaciji, tako da imamo danes 17 hranilnic, torej že precej močno hranilnično organizacijo.

Mestna hranilnica ljubljanska je ustanovljena po načelih hranilničnega pravilnika kot občinska naprava. To je varna hranilna naprava. **Mestna občina ljubljanska prevzela je na podlagi deželnega zakona z dne 8. novembra 1886. d. z. štev. 27. splošno poroštvo za uloge in njih pravilno obrestovanje z vsem svojim premoženjem in z vso svojo davčno močjo, poleg tega pa tudi posebno poroštvo, položivši znesek 40.000 kron v državnih zadolžnicah.** Zajamčeno je s tem po zakonu vsem ulagateljem, da ima hranilnica sirotinsko varnost, da so torej uloge popolnoma varne. Poudarjamo to, ker je to zakonom ustanovljeno in ker sama država mestnim ali občinskim hranilnicam priznava sirotinsko varnost. Na Kranjskem je n. pr. kakih 17 milijonov kron sirotinskega denarja. Ta sirotinski in sodno oskrbovani denar sme se po zakonu nalagati le v sirotinski varnih mestnih ali občinskih hranilnicah in investovati v predpisanih državnih papirjih. Največ sirotinskega denarja je naloženega v mestnih hranilnicah. Zato je bilo važno, da so se povsod po mestih, kjer imajo sirotinske oblasti svoje seđeže, osnovale mestne (občinske) hranilnice, da se v nje steka veliko premoženje slovenske sirotinje in varovancev.

Prvotnemu ustanovitelju hranilnic bil je sicer namen, varovati sirotinski denar in ustanavljati jih v prid manj premožnim slojem,

ki naj bi imeli priliko varno in obrestonosno nalagati svoje prihranke. Ali s časom se je to predruščilo. Tudi premožnejši ljudje hočejo imeti varno naložen denar in se poslužujejo hranilnic. Ker pa hranilnične uprave ne morejo odločevati o večji ali manjši premožnosti ulagateljev, prejemajo hranilnice denar v vsaki velikosti. Ta razvoj in novi položaj pa sili hranilnice, da so postale gospodarska organizacija, katera je že zdavnaj zapustila prvotni namen in pomen.

Nove gospodarske razmere uplivajo tudi na hranilnice. Morale se bodo preosnovati in modernizovati, ako bodo hotele korakati s časovnimi razmerami in potrebami. Uvajati je treba moderne naprave, s katerimi se pospešuje vsestransko blagostanje.

Mestna hranilnica ljubljanska je uvela domače hranilnike, s čimer je prevzela važen del odgoje nežne mladine, kateri je treba že zgodaj ucepljati zmisel za varčnost.

Velikega pomena je tudi ravnokar na podlagi uzajemnosti ustanovljeno „Kreditno društvo“, kateremu je poglavitni namen, s potrebnimi krediti pomagati slovenskim trgovcem in obrtnikom v njihovem težkem gospodarskem boju, saj je priznana resnica, da se trgovstvo in obrtništvo more razvijati in procvitati poleg dobro urejenega kreditstva.

Podpora in prava dobrotnica je Mestna hranilnica ljubljanska slovenskemu kmetovalcu. Ako pomislimo, da njena hipotečna in občinska posojila iznašajo 27 milijonov kron in da se ta posojila dajejo pod ugodnimi pogoji, da dolžnik ne čuti bremena, potem pač smemo govoriti o koristnem njenem delovanju.

Da pa more izvrševati ta uzvišeni gospodarski poklic, usposablja jo v to neomejeno zaupanje slovenskega naroda, cesarskih in občinskih oblasti in mnogih drugih važnih činiteljev, kateri jej izročajo v oskrbo denarje. Mestna hranilnica ima danes nad 37 milijonov kron ulog, to je kapital, ki priča o velikem gospodarskem napredku.

Hranilnica je občinska naprava, nje obstoj se torej v prvi vrsti tiče vseh članov občine in naroda. Upravni dobiček bode se ob svojem času uporabljal v občekoristne in dobrotvorne namene. Nihče bi se torej ne smel toli radostiti veliki denarni sili, ki je v njej, kakor ravno slovenski rodoljub, ki mu je do narodnega in kulturnega napredka slovenskega. Osobito meščan ljubljanski moral bi s ponosom zreti na zavod, ki je zanj ustanovljen. Vsa kulturna dela svoja nosimo na ramenih svojih. Celo šolstvo,

odgoj mladine, književne težnje, človekoljubnost, narodna obramba pa gotovo, vse to je naša skrb, to so stvari našega življenja, na kar država ne misli. **V neprecenljivo podporo bode nam, ko bode Mestna hranilnica ljubljanska iz svojih zakladov otirala siromakom solze, a nam postavljala močne temelje narodnemu obstoju.** Poreci, kar hočeš, danes so vse hranilnice narodne ustanove. **Najrevnejši slovenski ulagatelj bode smel biti ponosen, da je neposredno prinašal dar v blaginjo domovine in naroda slovenskega.**

Kar bode Mestna hranilnica ljubljanska posebe storila za Ljubljano, deležen bode tega vsak meščan, tudi tisti, kateremu bodo ob zibeli pele vile rojenice sladko pesem o princesah in zlatih gradovih, in tisti, ki se bode obnemogel in sključen pod bridko usodo opiral ob palico. **Siromak bode užival dobrote človekoljubja, a meščan davkoplačevalec bode nosil manj bremena, saj bode tudi njemu hranilnica lajšala to breme, ustanavljajoč ob svojih troških raznovrstne občinske naprave.**

Povoda imamo torej Slovenci, da se spominjamo svojih zavodov, ki nam zasiguravajo življenje; a upravičeni smo, da se spominjamo dvajsetletnice Mestne hranilnice ljubljanske. Važno nalogo imajo pred seboj vse slovenske hranilnice, katerim želimo, da v našo obrambo stopijo kot posestrime v kolo in da sklenejo zvezo.

Tega koraka nam ne predpisujejo samo skupne koristi slovenskih hranilnic, nego to zahteva še bolj občni položaj vseh hranilnic v Avstriji. Vse hranilnice so danes razdeljene po narodnosti. Slovani, Nemci in Italijani se bore tu tiho, ali neizprosno za kapitalsko moč, katero uporabljajo le v svojo narodno korist, Nemci v svojo, Slovani v svojo. Zato imajo vse hranilnice narodnopolitični značaj. **Ogromna večina slovanskega prebivalstva v Avstriji stoji na jedni strani in šteje le 224 hranilnic, dočim je na drugi strani narodna manjšina Nemcev organizovana gospodarski in oborožena s 424 hranilnicami.**

Ako se pa ozremo na naš jug, proti Adriji, vidimo, da sta Primorje in Dalmacija poleg Bukovine najbolj zanemarjena tla. Tu čaka Slované hvaležno delo. **Slovenske in hrvaške hranilnice, podajte si kot posestrime roke, združite se in delujte skupno, organizujte in zopet organizujte naš jug.** V tem duhu napreduj, razvijaj se in procvitaj naše hranilništvo v obrambo slovanskega juga!

Občinska uprava deželnega stolnega mesta Ljubljane postala slovenska.

Od pamtiveka je bila Ljubljana slovenska. Slovenski narod jo je nazival belo Ljubljano že v stari dobi. Slovenci so prebivali v Ljubljani in je bilo to slovensko mesto, kakor je bila Kranjska dežela slovenska dežela. Toda Slovenci niso bili gospodarji v mestih in v deželi. Občinsko in deželno oblast je imel v rokah tujec, a ne domačin. Prihajali so sem preko Karavank, Julijskih in Savinskih gor nemški vitezi in osvajali deželo in razkošno živeli v gradovih, katere so jim stavili na visokih hribih v potu svojega obraza slovenski tlačani. Prihajali so za njimi s trebuhom za kruhom Nemci, Italijani, Španjolci. Osvojili so trgovino in obrt in so postali gospodarji v vseh naših mestih. Peščica ljudi je milijonom gospodovala, ukazovala. Zavladali so v vseh uradih, v mestnih in deželnih. To je bilo nekaj stoletij po Kristovem rojstvu in je trajalo do leta 1882. po Kristovem rojstvu. Ljubljana je bila v nemški oblasti. Nemci so bili njeni gospodarji.

V mestnih in deželnih uradih se je pisalo v nemškem jeziku. Tujec, ki je prihajal k nam, videl je vse nemški in le nemški. Ni torej čudo, da se je celo Kranjska dežela, osrčje slovenskega naroda, smatrala za nemško deželo, saj je bila Ljubljana nemško mesto in saj so se do leta 1882., torej do naše dobe, pisali vsi zapisniki na magistratu ljubljanskem le v nemškem jeziku. Ker so bila vsa naša mesta v nemških rokah, imenovali so Nemci vse naše dežele, Štajarsko, Koroško, Kranjsko in Primorsko kot nemške planinske dežele in jih tako seveda neupravičeno nazivajo še dandanašnji.

Ko je napočila zora slovenskega duševnega preporoda leta 1843., ko je stari Bleiweis s tiskano besedo klical Slovence iz duševnega spanja, bili so Nemci tako trdni v svojih postojankah v Ljubljani, da jih ta duševni preporod in taborsko naudušenje ni moglo premakniti. Polagoma z ustavno dobo pridobili so si Slovenci nekaj sedežev v občinskem svetu ljubljanskem. Dr. Janez Bleiweis je bil voljen v občinski svet leta 1862., potem so se dolgih dvajset let borili Slovenci za oblast v občinski upravi, in staremu očetu našega naroda ni bilo sojeno, da bi doživel tisto srečno uro, ko so na ljubljanskem magistratu postali gospodarji Slovenci.

Šele leta 1882., ko je politična zavednost prodrla v širše sloje ljubljanskega meščanstva in ko so narodno probujeni možje kakor

mizar Josip Regali stopali v volilno borbo, zmagala je slovenska stranka pri občinskih dopolnilnih volitvah dne 11. in 13. aprila v tretjem in drugem razredu popolnoma, dne 14. aprila pa v prvem razredu le z dvema kandidatoma, dočim so Nemci prodrli z drugima dvema kandidatoma, namreč z dr. Jos. Suppanom in Jos. Lukmannom. Bili so takrat prvič voljeni Alojzij Bayr, Peter Grasselli, Ivan Hribar, Josip Kušar, dr. Alfonz Moschè, dočim je Franu Potočniku že od l. 1875., dr. Valentinu Zarniku od l. 1879. in Janu Horaku že od l. 1861. tekla svetovalska doba. **Za Ljubljano in Slovence je torej leto 1882. največje važnosti, kajti tega leta so si priborili Slovenci občinsko upravo deželnega stolnega mesta Ljubljane in od tedaj odločujejo o njeni in svoji usodi.**

Novi slovenski občinski zastop imel je prvo sejo dne 31. maja 1882. Na tej seji je občinski svet sprejel dva važna predloga. Dr. Valentin Zarnik je predlagal, **naj se uvede slovenski kot uradni jezik za ljubljanski magistrat.** Prisotnih je bilo 24 občinskih svetnikov in predlog je bil sprejet z večino slovenskih glasov (15). Dr. Alfonz Moschè je koj potem stavil drugi predlog, **naj se osnuje Mestna hranilnica,** in je tudi ta predlog bil sprejet z isto večino slovenskih glasov.

II.

Snovanje Mestne hranilnice ljubljanske.

Prva slovenska občinska uprava smatrala je za svojo prvo dolžnost, ustanoviti mesten denaren zavod, ki naj bi bil v korist mestu in slovenskemu narodu. Mislili so osnovati mestno hranilnico. V Ljubljani je sicer bila takozvana Kranjska hranilnica (ustanovljena dne 4. novembra 1820.), ali ta hranilnica je takrat, kakor še danes, pospeševala le nemške koristi v Kranjski deželi, bila je steber Nemštva na Kranjskem in se čisto nič ni brigala za življenjske koristi slovenskega naroda, od katerega je prejela vse svoje premoženje. Zato je prva slovenska občina skrbela za to, naj se osnuje hranilnica, ki bode res v korist Slovincem. Slovenci so si takega zavoda želeli.

Omenili smo, da je dr. Alfonz Moschè v občinskem svetu dne 31. maja 1882. stavil predlog, da se osnuje Mestna hranilnica. Zanimivo je, kako je to nastalo, kajti misel se je že prej porodila. Ljubljancani so v oni dobi jako obiskovali slovečo narodno gostilnico „Pri Ančniku“ v Šiški. Koj po občinskih volitvah zbrala se je dne 16. aprila 1882 prijateljska družba v rečeni gostilnici. V ti družbi

so bili dr. Josip Vošnjak, naš prvoborilec, potem Ivan Železnikar, takrat urednik „Slov. Naroda“ in Ivan Hribar, sedaj župan ljubljanski. Pogovarjali so se o volitvah in o narodni zmagi. V pogovoru je omenil dr. Vošnjak, da bi bilo umestno, da novi prvi slovenski občinski svet kaj važnega sklene. Oglasil se je takoj Ivan Hribar rekši, da ima nekaj načrtov že pripravljenih in da misli predlagati, da se osnuje Mestna hranilnica. Mislil pa je takrat tudi že na deželno hipotečno banko, a to naj bi kdo predlagal v deželnem zboru. Vsi so bili naudušeni za to misel in so se razšli. Drugi dan je prišel dr. Vošnjak h Hribarju in mu je rekel, naj dotični predlog o ustanovitvi Mestne hranilnice stavi dr. Moschè, češ da je Hribar še premlad. Vsi so bili s tem zadovoljni in mladi Hribar je prepustil, da je njegovo misel izprožil starejši dr. Moschè.

Še jeseni istega leta šli so Ivan Hribar, Anton Klein in Alfred Ledenik v imenu hranilničnega odseka v Gradec, da si ogledajo uredbo in poslovanje tamošnje občinske hranilnice. Pravila za našo Mestno hranilnico je sestavil Ivan Hribar. **Ustanovitelj Mestne hranilnice ljubljanske je torej sedanjí župan ljubljanski, gospod Ivan Hribar.**

Na občinski seji dne 31. maja 1882 stavil je dr. Alfonz Moschè, odvetnik v Ljubljani, takoj drugi predlog, naj se ustanovi Mestna hranilnica. Razkladal je obširno, kako imajo povsod mesta mestne hranilnice, da te hranilnice lepo uspevajo in da so občinam v veliko korist in podporo. Zelo koristno bode torej, ako tudi Ljubljana dobi svojo hranilnico, ki bode svoječasno podpirala občekoristne naprave naše. Temu predlogu so se uprli Nemci, ali ga niso mogli preprečiti, ker so bili v manjšini. Prvi je govoril zoper predlog dr. Suppan, poznejši ravnatelj Kranjske hranilnice v Ljubljani. Seveda Nemcem ni bilo treba nove hranilnice, saj so imeli svojo staro hranilnico. Ivan Hribar je govoril za Moschètov predlog in ga naudušeno zagovarjal. Oglasil se je za besedo tudi vodja kranjskih Nemcev, dr. Schaffer, kateremu se stvar ni zdela **nujna**. Potem se je glasovalo in se je predlog Moschètov sprejel z večino glasov (15). Na tej seji je predsedoval podžupan Fran Fortuna. Od onih Slovencev, ki so glasovali za predlog, živé še danes: dr. Karol Bleiweis vitez Trsteniški, Peter Grasselli, Ivan Hribar in Vaso Petričič, dočim so umrli njih tovariši: Alojzij Bayr, dr. Josip Derč, Fran Goršič, Ivan Horak, Josip Kušar, dr. Alf. Moschè, Fran Peterca, Fran Potočnik, Josip Regali, Ig. Štupica, dr. Valentin Zarnik. Koj po glasovanju je

Karel Deschmann uložil protest v imenu svojih somišljenikov zoper ta sklep in je zahteval, da se to v zapisnik zapiše.

Moschéto v predlog se je izročil pravnemu in finančnemu odseku, da sestavi načrt in pravila Mestne hranilnice.

Hranilnični odsek se je poprijel dela, toda šele drugo leto na občinski seji dne 11. septembra 1883. predložil je občinski odbornik Ivan Hribar v imenu pravnega in finančnega odseka načrt pravil Mestne hranilnice. Občinski svet je načrt pravil odobril in sklenil, da se predloži vladi v odobrenje. Nemci so zopet ugovarjali. Dr. Schaffer je namreč rekel, da hranilnična stvar ni nujna. Zdi se nam, da ni bil samo dr. Schaffer, ampak da je bila tudi vlada tega mnjenja. Od Mestnega do Turjaškega Trga ni tolika daljava, vendar je šele na tajni seji občinskega sveta ljubljanskega dne 5. maja leta 1884. naznanil in poročal župan Peter Grasselli, da je vlada vrnila načrt in da zahteva, da se v zmislu uzornega pravilnika z dne 30. junija 1872., št. 4556 nekoliko preuredi. Te preuredbe je občinski svet takoj odobril, a uredništvo poprav izročil županu. In to ni bila zadnja poprava. Na občinski seji dne 31. marca 1885. poročal je dr. Ivan Tavčar, da notranje ministrstvo ni potrdilo pravil, in to zato ne, ker se § 5. predloženih pravil Mestne hranilnice ljubljanske, ki govori o uporabi rezervnega zaklada, ne ujema z načeli, ki so ustanovljena v § 12. hranilničnega pravilnika z dne 2. septembra 1844., naj se torej poskrbi, da se hranilnični načrt potom deželnega zakona potrdi. In zopet se je začela dolga pot. Jeseni leta 1886. je zboroval deželni zbor kranjski in je sklenil deželni zakon, to je znani zakon z dne 8. novembra 1886., na podlagi katerega je mestna občina ljubljanska prevzela splošno in posebno poroštvo za Mestno hranilnico. Na občinski seji dne 8. marca 1888. odobré se zopet prenavarjena pravila in se sklene, da se predlože vladi v odobrenje. Na seji dne 27. junija 1888. je naznanil župan, da je ministrstvo naložilo deželni vladi kranjski, da se pravila Mestne hranilnice ljubljanske potrdi in da jih je predložiti v 5 izvodih, čim se uložijo poroštevni zaklad 40.000 K v državnih zadolžnicah. Pravila so torej bila v redu in vsak dan je bilo pričakovati končne rešitve. Treba je bilo še skrbeti za izvrševalne določbe hranilnice. Na občinski seji dne 31. julija 1888. so se sprejele dopolnjene izvrševalne določbe. Dne 28. novembra 1888. je uprašal na seji Ivan Hribar, kaj je s pravili in ali še niso odobrena. Na občinski seji dne 15. januarja 1889. naznanil je župan občinskim svetovalcem, da je deželna vlada poslala magistratu z dopisom z dne 15. de-

cembra 1888., šte. 2543 in 9378 potrjena pravila Mestne hranilnice ljubljanske. Na občinski seji dne 12. marca 1889. pa je župan naznanil, da je vlada tudi poslovni red potrdila.

Tako je občinski svet ljubljanski moral čakati več let odobrenja pravil. Dr. Ivan Tavčar se je upravičeno na javni seji pritoževal, da so Mestne hranilnice ljubljanske pravila ravno taka, kakršna imajo druge nemške mestne hranilnice, a vlada jih vendar ne odobri. Šest in pol leta se je občinski svet ljubljanski boril za slovensko mestno hranilnico in šest in pol leta je potrebovala vlada, da jo je odobrila.

III.

Prva hranilnična uprava.

Občinski svet ljubljanski, kateremu je bilo voliti člane v upravni odbor Mestne hranilnice ljubljanske, mislil je, da je na gospodarskem polju treba zložno delovati, in je zato poklical v upravni odbor pristaše obeh slovenskih političnih strank. Hranilnica je mestna naprava, pri kateri naj bi sodelovali vsi meščani. To je zanimivo, ker se je skoro pokazalo, da ta dobra namera ni imela uspeha.

V upravni odbor Mestne hranilnice ljubljanske voli mestni zastop za dobo treh let dvajset odbornikov, katerih polovica mora pripadati mestnemu zastopu, druga polovica pa se voli iz meščanstva. Dne 6. decembra 1887. izvolil je občinski svet prve člane v upravni odbor, in sicer so bili izvoljeni: prelat dr. **Andrej Čebašek**, notar **Ivan Gogola**, **Ivan Horak**, **Ivan Hribar**, **Ignacij Kotnik**, **Anton Klein**, **Josip Kušar**, **Fran Kollmann**, dr. **Alfonz Moschè**, **Mihael Pakič**, **Ivan Perdan**, **Vaso Petričič**, **Fran Ravnihar**, župnik **Ivan Rozman**, **Fran Ks. Souvan**, **Ivan Velkovrh**, kanonik **Andrej Zamejic**, profesor **Tomo Zupan**, notar dr. **Jernej Zupanec** in **Karel Žagar**. Ker je pred otvoritvijo umrl odbornik **Mihael Pakič** in so iz upravnega odbora izstopili: dr. **Andrej Čebašek**, dr. **Alfonz Moschè** in dr. **Jernej Zupanec**, volil je občinski svet na njih mesta: **Alfreda Ledenika**, dr. **Josipa Stareta**, **Ivana Vilharja** in vikarja **Ignacija Žitnika**. To so bili torej člani, ki so ob otvoritvi Mestne hranilnice ljubljanske zastopali nje upravni odbor.

Pravni hranilnični konzulent je dr. **Ivan Tavčar** od 24. septembra 1889. do današnjega dne.

Vladni komisar kot zastopnik vlade je bil od početka do leta 1895. c. kr. računski nadsvetnik **Fran Pfeifer**, potem do jeseni leta

1908. c. kr. dvorni svetnik Ludovik marki de Gozani, a z razpisom c. kr. deželne vlade z dne 17. oktobra 1908. bil je imenovan za cesarskega komisarja c. kr. deželne vlade svetnik Ivan Kremenšek.

Upravnemu odboru je bila naloga, da uredi še zadnje priprave za otvoritev in poslovanje hranilnice in da preskrbi poslovne knjige. Glavne tiskovine je omislil prejšnji hranilnični odbor. Upravni odbor je imel prvo sejo dne 11. decembra 1887. ob 11. uri v mestni dvorani v namen, da se sestavi ravnateljstvo, katero naj vodi hranilnično poslovanje ter zastopa hranilnico na znotraj in na zunaj. Na rečeni seji bil je na predlog Ivana Hribarja izvoljen za predsednika Fran Ks. Souvan, za podpredsednika prelat dr. Andrej Čebašek, a za ravnatelje Ivan Gogola, Anton Klein in Ignacij Kotnik. Ker se je prelat dr. Andrej Čebašek odpovedal odborništvu, volil se je na seji dne 7. septembra 1889. v ravnateljstvo Vaso Petričič, a za podpredsednika je bil voljen Ivan Gogola.

Kako uneti so bili za novo hranilnico vsi odborniki, priča nam njihova druga seja z dne 4. maja 1899., katero je predsednik Souvan otvoril z besedami: Častiti gospodje! V posebno čast štejem si danes pozdraviti Vas. Storim to s tem večjim veseljem, ker mi je Vaše dosedanje rodoljubno delovanje za javni blagor porok, da hočete posvetiti vse svoje moči Mestni hranilnici, novemu denarnemu zavodu, kateri bode pričel delovati. Ne smemo prezreti, da se nam bode boriti z velikimi težavami, mislim pa, da se z božjo pomočjo in z Vašim previdnim in razumnim postopanjem premagajo vse te težave in da se bode naš zavod krepko razvijal v korist naše slovenske mestne občine. V tej nadi Vas še jedenkrat srčno pozdravljam.

Ali ni trajalo dolgo časa in pristaši druge politične stranke začeli so izstopati iz upravnega odbora. Imeli niso v to nobenega notranjega povoda v hranilnici, saj je bil predsednik Fran Souvan blaga duša, ki ni imel nobenega neprijatelja v meščanstvu. Druga politična stranka se je z vso unemo pōprijala združne organizacije v Ljubljani in po vsem Kranjskem, in je bilo naravno, da je potrebovala svojih delavcev. Osnovala je Vzajemno podporno društvo, Ljudsko posojilnico, oboje v Ljubljani. Napravila je v Ljubljani osrednjo združno organizacijo, po vsej deželi pa snovala raznovrstne zadruge, tako da je v njeni Zadržni zvezi danes začlanjenih 516 zadrug. Njena gospodarska zmaga je pospeševala in dosegla politično nadvlado v deželi.

Boj za samoslovenski jezik.

Vršile so se priprave za otvoritev hranilnice. Treba je bilo ukreniti, kakšen bodi napis Mestne hranilnice ljubljanske. Ako se je v Ljubljani ustanovil nov obrtnik ali trgovec, svetil se je na deski poleg slovenskega napisa tudi nemški napis. Trgovci so mislili, da v trgovini drugače ne bode sreče. Malo je bilo trgovin v Ljubljani, ki so imele samoslovenske napise. Tudi ulični napisi so bili v slovenskem in nemškem jeziku. Pod utisom te vladajoče dvojezičnosti sklenilo je ravnateljstvo, napis hranilnice bodi slovenski in nemški in se ima glasiti: Mestna hranilnica ljubljanska — Städtische Sparkasse. Vsi člani tedanjega ravnateljstva so bili za dvojezičnost, jedini Vaso Petričič, rodom Srb in odličen trgovec, protivil se je odločno dvojezičnosti, zahtevajoč, narodni zavod imej samo slovenski napis.

Dvojezičnost hranilnične deske ni dala Vasu Petričiču miru. Izprožil je to stvar na seji občinskega sveta ljubljanskega, ker je upal, da tam prodre s svojim mnenjem. In tako se je z napisom hranilnične deske pečal občinski svet na seji dne 24. septembra 1889., torej tik pred otvoritvijo hranilnice. Zanimivo je, kako so še pred dvajsetimi leti sodili naši veljaki o dvojezičnosti v Ljubljani in kako so mislili, da trgovina brez nemškega jezika ne more prosperovati.

Na dotični seji je Vaso Petričič prvi poprijel za besedo in dejal, da je ugovarjal sklepu hranilničnega ravnateljstva, kolikor je bilo v njegovi moči, a ni mogel doseči povoljnega uspeha. Ker ne kaže, da bi narodna Mestna hranilnica ljubljanska imela tudi nemški napis, prosi o tem sklepa. Prvi se je oglašil notar Ivan Gogola. Odrekal je občinskemu svetu pristojnost, katero da ima le hranilnično ravnateljstvo. Izvajal je, da bi se gotovo zamerili tudi večini, ako bi na tak način odvracali nemške sosede od naše Mestne hranilnice, kajti s politiko se ta ne sme pečati. Takisto da se ne smemo zameriti višjemu sodišču v Gradcu, s katerim bode imela hranilnica opraviti. Ivan Železnikar, takratni urednik „Slovenskega Naroda“, zagovarjal je le slovenski napis češ, da imajo tudi drugi slovenski denarni zavodi samoslovenske napise, a jim to ne škoduje. Tako delajo tudi Nemci. Neki občinski svetnik je bil proti govoru Ivana Železnikarja. Rekel je, da je hranilnica kupčevalec in da dvojezični napis ne bode nikogar v oči bodel. Deželni inženir Ivan Vl. Hráský, rodom Čeh, zdaj vseučilišni profesor v Pragi,

izjavil je, da je občinski svet poklican prvi dajati ljudstvu vzgled narodnosti, in se je izrekel zoper dvojezičnost. Dr. V. Gregorič je omenjal, da tudi magistratni uradi imajo dvojezične napise in da nam je potemtakem biti povsod doslednim. Po tem razgovoru je odgovarjal župan Peter Grasselli. Dejal je, da nikakor ni prikladno primerjati magistrat hranilnici, kajti hranilnica je zaseben zavod, a mestni magistrat politična gosposka in kot taka podrejena vladi. Občinski svet ni pristojen o tem sklepati. Ako bi upravnemu odboru naročili, da mora biti napis samo slovenski, iznenadil bi ta ukaz jako neprijetno in bi nam morebiti po pravici odvrnili: „Vi ste tako sklenili, a mi pa tako hočemo.“ Upravni odbor hranilnice naj sam o tem pretresa.

Tako se je končal razgovor. Občinski svet si ni prisojal pristojnosti. **Ali prišel je javni sodnik, kateremu se mora vse brez ugovora pokoravati, in je izrekel svojo sodbo.**

Ostal je v veljavi sklep ravnateljstva, hranilnica je dobila dolgo desko z debelim slovenskim in nemškim napisom. Duh dvojezičnosti je sicer prešinjal hranilnično vodstvo, kar se je kazalo tudi v tiskovinah. Res se je mislilo, da bodo tudi Nemci nosili svoje denarje v Mestno hranilnico, zato je zavod imel dvojezična pravila, a tudi uradna naznanila, ki so se nabijala na uradno desko v magistratu, tiskala so se v slovenskem in nemškem jeziku. Seveda je zavod imel samo slovenska pravila in je dvojezična izdaja bila namenjena le Nemcem. Danes bi kaj takega bilo sploh nemogoče.

Na dvojezično vado niso se usedali Nemci, niso prihajali v Mestno hranilnico radi nemškega napisa. Skoro se je videlo, da so se ulagatelji porazdelili v dva hranilnična tabora. Slovenci, ki so bili zavedni, oklepali so se slovenske, Nemci pa nemške hranilnice. Kranjska hranilnica v Ljubljani, to je ta nemška hranilnica, imela je še to prednost, da so jo Slovenci ravno tako podpirali, kakor poprej. Zanimivo je, kako je takrat sodilo ljubljansko občinstvo o varnosti obeh hranilnic. Ljubljanski meščan še vedel ni, kakšno varnost mu daje Mestna hranilnica. Celó odlični trgovci so bili mnenja, da bi bilo najvarneje, ako bi človek, ki ima n. pr. 100.000 kron premoženja, polovico naložil v Mestni, polovico v Kranjski hranilnici. Vidimo, da občinstvo ni imelo niti pojma o popolni, to je pupilarni varnosti ulog v Mestni hranilnici ljubljanski. Občinstvo ni vedelo, da take varnosti Kranjska hranilnica nikdar ni imela. Še dolga leta so celo slovenska županstva nalagala ubožni denar v

Kranjski hranilnici, ker niso vedela, da je jedino varno naložen denar le v Mestni hranilnici.

Ko je torej Mestna hranilnica ljubljanska spoznala, da dvojezičnost ni privlačna sila, skoprnela je dvojezična deska na magistratu, delavci so jo sneli z zidu in jo na dvoje prežagali. Desko, na kateri je bil slovenski napis, pričvrstili so zopet na zid iznad hranilničnih prostorov, a drugo polovico, na kateri je bilo zapisano „Städtische Sparkasse“, odnesli so v podstrežje mestne hiše, kjer je med staro šaro čakala odrešenja. Ko se je potem ustanovila Mestna hranilnica v Kranju 1893. leta, poslala se je tja in tam še gotovo danes visi prerojena v slovenski obleki. Tako je velevalo javno mnenje, tako je samo razpadlo z narodnega organizma, kar ni bilo zdravo, in tako se je tudi zaloga dvojezičnih tiskovin, ker ni bilo odjemalcev, izročila svoji zasluženi usodi kot makulatura.

Narodni zavodi mnogo pripomagajo, da se rabi in širi v dopisovanju slovenski jezik. Poštna hranilnica na Dunaju je državni zavod, ki ima dvojezične tiskovine. Ž njo si more vsak narod dopisovati v svojem narodnem jeziku. Ali poštna hranilnica je bila proti Slovencem mnogo let trdovratna. Mestna hranilnica ji je dopisovala dosledno le v slovenskem jeziku, a ona je trdovratno odgovarjala v nemškem jeziku. To je trajalo mnogo let. Naposled je poštna hranilnica vendar izprevidela, da ne gre prezirati stranke, s katero je že od njenega početka v živem prometu, in se sedaj poslužuje dosledno le slovenskega jezika. Na isti način se je uvelo slovensko dopisovanje z drugimi uradi, ki so prej dopisovali le v nemškem jeziku.

Zelo važno je takozvano podrobno delo. V vsakem kotičku je takega dela dosti. Vsakdo v tem oziru lahko mnogo dobrega stori. Slovenci imajo lepa krstna imena. Ali navadno se tu dogaja, kar šola dobrega stori, to pokvari vojaški stan. Doma je bil Ivan, a od vojakov je došel Johan. Najprej mu je bil rojstni kraj Studenec, a potem Brunnndorf. To je stara navada in naša brezbržnost. Ljudje si dajo dopovedati in poučiti, samo vsakdo bi moral biti narodni učitelj. Zgodbica o Rajku je zelo zanimiva. Tovariš mi je pripovedoval, da je neka stranka poslala ulogo za Rajmunda. Dotični zavod je Rajmunda prekrstil v Rajka in poslal knjižico z imenom Rajko. Stranka je vrnila knjižico in je zahtevala drugo knjižico, ker da se otrok ne imenuje Rajko, ampak Raimund. Raimund je ostal Raimund. Preteklo je osem let, spet je iz istega kraja došla uloga za Raimunda,

ta Raimund se je v zavodu pretvoril v Rajka, in ta Rajko je potem romal v svoj rojstni kraj, kjer je neovirano živel, učakal bo visoko starost in umrl bo kot Rajko.

V.

Otvoritev Mestne hranilnice ljubljanske.

Nihče ni slutil, kako se bode razvijala hranilnica in ali bode kaj uspevala. To se je videlo ob nameščanju uradnikov. Mnogi so mislili, da bode za začetek zadoščal jeden uradnik. Tudi se je mnogim zdelo, da je bila plača fl. 1000 dokaj prevelika. Ker pa je za denarni zavod treba najmanj dveh uradnikov, jednega, ki sprejema denar, in drugega, ki ga uknjižuje, odločila se je uprava za dva uradnika.

Tudi prvi uradni prostori so bili skromni, da preskromni. Ob uihu na levi strani magistrata, kjer je danes mestna posredovalnica za službe, bil je prvi uradni prostor. Nizka in tesna sobica, da se je večji človek z glavo dotikal stropa, dva pulta in mizica, a za kretanje dveh uradnikov je bilo jedva prostora. Tu se je skromno prikazala in predstavila Mestna hranilnica ljubljanska slovenskemu občinstvu. Gotovo ima zadostilo in jo prešinja ponos, ko misli, prebivajoč sedaj v svoji krasni palači, na svoje prve skromne čase.

Mestna hranilnica ljubljanska se je otvorila dne 1. oktobra 1889. Rečenega dne je sklical predsednik Fran Ks. Souvan slovesno sejo upravnega odbora, ki se je vršila v mestni hiši. Sejo je počastil s svojo navzočnostjo deželni glavar dr. Josip Poklukar, ljubljanski župan Peter Grasselli, cesarski komisar višji računski svetnik Fran Pfeifer, mnogo članov občinskega sveta, nekaj meščanov, mnogo mestnih uradnikov in malone vsi člani upravnega odbora. Predsednik Souvan je prvi poprijel za besedo in je govoril:

Veselslavna gospoda!

V veliko čast si štejem, da predsedujem današnji seji ob otvoritvi Mestne hranilnice, za nas tako važnega zavoda. Z veseljem opazujem, da sta nas s svojo navzočnostjo počastila blagorodni gospod deželni glavar dr. Josip Poklukar in višji računski svetnik Fran Pfeifer kot cesarski komisar. Zahvaljujem se jima za to iskreno. Kakor to, tako me veseli tudi prihod vseh drugih velecejenih gospodov, katere presrečno pozdravljam. Proseč velecejenega gospoda

župana, da sprejme prisego gospodov uradnikov novoustanovljene hranilnice, otvarjam sejo.

Nato je govoril župan Peter Grasselli. Hranilnice so vobče postale danes tako važen zavod, da se jih je že dokaj osnovalo. Hranilnice delujejo zelo uspešno in zlasti v zadnjem desetletju je uspeh njih poslovanja očividen in blagodejen. Vzglede sosednjih dežel uplival je tudi na zastop mesta ljubljanskega, da si je zasnoval svojo Mestno hranilnico, ki bode še za pozne rodove blagodejne koristi. Upam, da bode Mestna hranilnica postala s pomočjo božjo, blagovoljno podporo gospodov upravnih odbornikov ter gospodov članov ravnateljstva, z vestnim poslovanjem hranilničnih uradnikov in naklonjenostjo slavnega občinstva važen denaren zavod v prosep stolnega mesta ljubljanskega, ter želim, da bi sedaj nastavljena uradnika skoro ne zadoščala.

Župan pozove oba uradnika, da prisežeta, in prisegla sta blagajnik Avgust Endlicher in kontrolor Anton Trstenjak.

Ko je še župan priporočal novo podjetje vladi, ki naj ima prijazno oko na ta zavod, obrnil se je predsednik Souvan do meščanov z besedami:

Častiti rojaki in someščani!

Ni mi treba posebe naglašati, koliko važnosti imajo za vsestranski razvoj naroda domače hranilnice. Bolj imenitna, kakor vsaka druga hranilnica, pa je gotovo hranilnica v sredi Kranjske dežele — Mestna hranilnica ljubljanska. Kot ravnatelj tega zavoda obljubljam, da ga bodem vodil po svoji najboljši vesti; nje blagostanje bode mi vedno pred očmi, prosim pa tudi člane ravnateljstva in upravnega odbora, da me v tem težavnem poslu podpirajo po svoji moči in dolžnosti. Zajedno se tudi obračam do slavnega mestnega zastopa, da nas nikdar ne pozabi, ker se po besedah presvetlega našega vladarja le z združenimi močmi more uspeh doseči. Delujmo torej zložno v korist mesta in milega nam naroda! V to svrhu naj nam Bog pomaga!

Preproste besede znanega meščana in trgovca Frana Ks. Souvana, ki ga je zaupanje meščanov povzdignilo na predsedniško čast, odmevale so v srcih vseh navzočnikov.

Hranilnica je bila otvorena in je ob 9. uri pričela poslovati. Prvi dan je bilo 105 strank, ki so uležile skupaj 11.412.— goldinarjev, potem pa ni bilo tolikega navala. Bilo je dni, ko sta prišla v hranilnico le dva ulagatelja, tudi trije, štirje. Prve čase so prihajali

meščani, kmeta še ni bilo; ta še ni vedel za Mestno hranilnico ljubljansko, ker mu ni tega nihče povedal. Ni bilo reklame, zato je bil v uradu praznik, ako je prišel kmet. Prošnjiki za posojila so prihajali. V prvem mesecu bili ste rešeni le dve hipotečni točki, prvo hipotečno posojilo se je izplačalo v znesku fl. 3000.— dne 19. oktobra, drugo fl. 600.— pa dne 24. oktobra. Tako se je vse počasi razvijalo, toda vedno napredovalo.

Kakor smo omenili, bili so prvi uradni prostori na levi strani v pritličju magistratne hiše, potem pa na nasprotni strani, kjer je bilo le nekoliko več prostora, a dne 1. oktobra 1891. se je hranilnica preselila v Galetovo hišo poleg mestne hiše in je poslovala v pritličju, potem pa še dobila sobo v prvem nadstropju. Galetovo hišo je kupila mestna občina ljubljanska.

Že leta 1898. je sklenil upravni odbor Mestne hranilnice ljubljanske, da je treba graditi hranilnični dom, ki naj bi bil moderno in praktično urejen. Upravni odbor je na seji dne 25. novembra 1901. sklenil nakupiti svet Zofije Bernardove v Prešernovi ulici za 76.000 kron. Od tega sveta, ki je meril 1351 m², odstopila je hranilnica 214 m² mestni občini ljubljanski za regulacijo Prešernove ulice za 20.000 kron, in se tako kupnina zniža na 56.000 kron.

Sestavil se je stavbeni odbor, v katerem so delovali nekateri člani upravnega odbora in v ta odsek povabljeni strokovnjaki, namreč gg. nadinženir Fran Žužek, deželni stavbeni nadsvetnik Anton Klinar in arhitekt Viljem Treo. Razpisal se je natečaj za zgradbo hranilnične palače in so se razsojevalci odločili za načrt arhitekta Josipa pl. Vancaša v Sarajevu. Stavbo je prevzela in izvršila domača tvrdka Filip Zupančič, notranjo opravo pa J. J. Naglas. Vrhovno vodstvo stavbe je imel nadsvetnik Anton Klinar. Stavbenik je pričel z delom meseca julija 1903. in je bil gotov koncem oktobra 1904. Hranilnični dom je trinadstropna stavba, ki je stala 344.000 kron. V pritličju so prodajalnice, v prvem nadstropju uradni prostori z osrednjo kurjavo, v višjih nadstropjih pa stanovanja.

Slavnostna otvoritev se je vršila dne 29. aprila 1905. Navzočni so bili dvorni svetnik grof Schaffgotsch kot zastopnik vlade, potem deželnega sodišča predsednik Albert Levičnik, dvorni svetnik in finančni ravnatelj Karel Lubec, župan ljubljanski Ivan Hribar, mnogo občinskih svetnikov in odličnega občinstva. Poslopje je blagoslovil šentpeterski župnik M. Malenšek. Hranilnični predsednik Fran Kollmann pozdravil je vse navzočne gospode in se zahvalil vsem, ki

so se trudili za zgradbo hranilničnega doma, potem pa prosil gosp. župana Ivana Hribarja, da formalno otvori novo domovanje. Gosp. župan je odgovoril, da ga veseli, da se hranilnica preseli iz dosedanjih skromnih prostorov v tako lep in moderno opremljen dom. Impozantno poslopje stoji ob jedni glavnih prometnih žil našega mesta. Uradni prostori so svetli in zračni, in so jih gotovo najbolj veseli hranilnični uradniki. Palača ni samo mestu v kras, ampak je tudi vidna priča previdnega delovanja občinskega sveta ljubljanskega, ki je Mestno hranilnico poklical v življenje, da bo kdaj mestu v korist. Sursum corda (Kvišku srca)! Res je, da bode rasla vaša odgovornost in da se bode množilo delo, katero opravljate z vsega priznanja vredno požrtvovalnostjo, čim bolje se bode krepila Mestna hranilnica in čim bolj bode raslo njeno lastno in zaupano ji premoženje; res je pa tudi, da bode rasla hvaležnost mnogoštevilnih ulagateljev za modro vaše poslovanje, osobito pa hvaležnost mestne občine ljubljanske, ki v Mestni hranilnici vidi svojo ljubljeno hčerko. To hčerko je izročila vam, velespoštovani gospodje odborniki, v odgojo in trdno pričakuje, da jo boste odgajali po istih načelih, kakor bi jo ona sama. V ta namen vlada naj med vami in občinskim svetom potrebno soglasje. Kar se mene tiče, zagotavljam vas, da kot zvest tolmač želja in sklepov občinskega sveta ohranim upravi Mestne hranilnice vedno vso blagonaklonjenost in podporo mestne občine. Mestna hranilnica ljubljanska je tudi vedno nahajala podporo pri državni upravi. A vsaka še tako krepka podpora državnih organov bila bi brezuspešna, ako bi ne bil modri naš vladar s svojo miroljubnostjo preskrbel pogojev za gmotni procvit države. Zato se moramo pa tudi mi s hvaležnostjo v srcih spominjati plemenitega zaščitnika miru, našega presvetlega cesarja Franca Jožefa I., kateremu bodi: slava, slava, slava!

Potem je g. župan otvoril uradno poslovanje. Dne 1. maja 1905. se je pričelo poslovanje v krasnih novih prostorih.

Prvo leto je hranilnica imela dva uradnika, danes jih ima 19, potem 2 slugi in 1 hišnika.

VI.

Slovensko hranilništvo.

Odkar se je osnovala prva hranilnica v Avstriji l. 1819. (Prva avstrijska hranilnica na Dunaju), začelo se je hranilništvo bujno razvijati in je doseglo danes velikansko denarno moč. Vlada je

snovanje hranilnic krepko podpirala, a občinstvo je z zaupanjem izročalo hranilnicam svoje prihranke v oskrbo in obrestovanje. Danes je v Avstriji četiri milijone ulagateljev, ki imajo v hranilnicah **5½ milijard kron naloženega narodnega premoženja** (hranilnih ulog), a te uloge so zasegurane s **½ milijarde kron rezervami**. V vseh avstrijskih hranilnicah se torej usredotočuje največja kapitalaska moč državljanov. *)

Že v prejšnjih stoletjih je bilo v Avstriji denarnih naprav, ki so bile po svojem bistvu precej podobne današnjim hranilnicam. Bile so to **kumulativne sirotinske blagajnice patrimonijalnih sodišč**. Te blagajnice so bile prve hranilnice, ker so se v njih varno in obrestonosno nalagali sirotinski denarji. Tudi na ljubljanskem magistratu, kakor svedočijo najdene listine, bila je naprava, neka vrst hranilnice, v katero so se nalagali sirotinski in cerkveni denarji. Mestni arhivar Anton Aškerc je našel v mestnem arhivu ljubljanskem nekaj listin, ki to potrjujejo. Mestna blagajnica je namreč sprejemala denarje v obrestovanje, a mestni funkcionarji, župan, sodnik, oskrbnik in blagajnik so pismeno potrjevali prejemke. Mestna blagajnica se je zavezala s pismom, da bode ulagatelju ali prinescu pisma proti trimesečni odpovedi v gotovini izplačala svoto, dalje da bode obresti vsako leto o pravem času, dokler bode kapital naložen, tudi v gotovini plačevala. Najstarejša listina je iz leta 1735., ostale pa segajo do l. 1756. (Zadruga 1909). To je torej bila prva hranilnica na Slovenskem, kolikor zdaj vemo, in ker je Mestna hranilnica ljubljanska tudi občinska naprava, smemo reči, da je bila prejšnja naprava le predhodnica današnji Mestni hranilnici. (Podrobneje „Zadruga“ št. 7. v Celju 1909 in „Slovenski Narod“ 1909.)

Razlikujemo troje vrst hranilnic: **društvene, občinske (mestne)** in **okrajne** hranilnice. Najstarejše so društvene hranilnice. Zbralo se je nekaj mož, ki so sestavili pravila, predložili vladi v odobrenje in položili varstveni zaklad v varnost ulog. Vlada je bila zelo naklonjena snovanju hranilnic, zahtevala je le, da so utemeljitelji položili varstveni zaklad. Tako so utemeljitelji „Prve avstrijske hranilnice“ na Dunaju položili v varstvo ulog varstven zaklad 8000 goldinarjev. Ta hranilnica, ki je bila dne 4. oktobra 1819 prva v Avstriji osnovana, ima danes 516 milijonov ulog, za katere še vedno jamči prvotni zaklad. Ne vemo, koliko svoto so položili ljubljanski župan Janez Hradecký in meščani ljubljanski Fran Galle, Gašpar Kanduč,

*) Nemške hranilnice, ki so združene v Zvezi nemških hranilnic (Deutscher Sparkassenverband) v Nemški državi, imajo skupaj 14½ milijard marek ulog!

Janez Jurij Mulle, Josip Seunig in Jos. Frid. Wagner, ko so dne 4. novembra l. 1820. otvorili Kranjsko hranilnico v Ljubljani. Gotovo mnogo manj, nego prvi ustanovitelji na Dunaju, saj je bila Ljubljana takrat neznatno pokrajinsko mesto, dočim je Dunaj bil prestolnica vladarja. In ta neznatna skromna svotica, katero so plačali ustanovitelji, naj bi jamčila danes za ogromne milijone!

Potrebno je bilo, da se je hranilnicam postavil trdnjši temelj. Hranilništvo se je razvijalo, denarji v hranilnicah so se kopičili, in zato je država morala poskrbeti za varnost ulog, morala je skrbeti za ulagatelje, ki so bili njeni državljani. Staro kopito se je opustilo in so se po novem uzornem pravilniku leta 1855. začele snovati občinske hranilnice, katerih je danes največ, to je 527. Od l. 1872. so se začele ustanavljati okrajne hranilnice, katerih je danes le 42, dočim je leta 1907. bilo še 73 društvenih hranilnic.

Vse hranilnice, do leta 1844. osnovane, bile so društvene hranilnice. Ker pa so se te hranilnice silno množile, bilo je potrebno prirediti jim jednotna pravila, zato je državna vlada izdelala pravila, po katerih se smejo snovati hranilnice, to je takozvani **hranilnični pravilnik, izdan z dvornim dekretom z dne 2. septembra 1844.** Ta pravilnik je poleg nekaterih premen še dandanašnji za vse hranilnice veljaven zakon. Vlada je leta 1892. naredbenim potom izdala nova uzorna pravila, s čimer sta izgubila veljavo oba prejšnja pravilnika iz leta 1855. in 1872. in je torej poleg prvotnega hranilničnega pravilnika danes veljaven le pravilnik iz leta 1892.

Kar se tiče društvenih hranilnic, žive te in delujejo takorekoč izven zakona, v zmislu svojih starih pravil, zato bi bilo želeli v prid in varnost ulagateljev, da se vse društvene hranilnice preustrojijo in pretvorijo v avtonomne hranilnice. Društvene hranilnice ne dajejo ulagateljem popolne varnosti. Vlada sama bi morala skrbeti, da se društvene hranilnice preustrojijo, a tudi naša dežela bi bolje storila, da prevzame v roke upravo Kranjske hranilnice v Ljubljani, a ne da snuje Deželno hipotečno banko. Tako bi lahko v roke dobila zavod, kateri pravzaprav po pravici pripada deželi Kranjski.

Hranilništvo ni povsod tako urejeno in osnovano, kakor pri nas. V nekaterih državah Evrope so hranilnice v državni upravi, tako n. pr. na Francoskem in v Srbiji.

Po svojem ustroju dajejo ulagateljem popolno jamstvo občinske (mestne) in okrajne hranilnice. Društvene hranilnice se z njimi ne morejo niti primerjati. Mestna hranilnica ljubljanska je n. pr. tako osnovana, da za varnost ulog in za njih pravilno obrestovanje

jamči mestna občina ljubljanska z vsem svojim premoženjem in z vso davčno močjo svojo. To je torej popolno jamstvo, po zakonu ustanovljeno in potrjeno, tako da ulagatelj ne more izgubiti niti vinarja. Na podlagi takega jamstva so osnovane vse slovenske hranilnice.

S kakšnimi posli se pečajo hranilnice, to je splošno znano. Prejemajo uloge in jih obrestujejo po določeni obrestni meri, a denar posojajo na menice, na vrednostne papirje, na zemljišča, potem ga posojajo deželam in korporacijam, osobito občinam. Slovenske hranilnice se bavijo z vsemi temi strokami, dočim je v Avstriji hranilnic, ki se ne pečajo niti z lombardom niti z menicami.

Mestna hranilnica ljubljanska je v svojem področju ustanovila „**Kreditno društvo**“.

Domače hranilnike so uvele: Mestna v Ljubljani in Novem mestu, Občinska v Krškem, in Okrajna v Slovenjgradcu. Poročilo Okrajne hranilnice v Slovenjgradcu pravi, da se naprava hranilnikov ni obnesla.

Za vse hranilnice je važen **novi avstrijski čekovni zakon z dne 3. aprila 1906**. Na podlagi tega zakona smejo hranilnice imeti čekovni promet, kakor ga ima poštna hranilnica, s čimer jim je dovoljena naprava tekočega računa za uloge. Ta čekovni promet bode posebno ustrezal tistim strankam, ki hočejo kratkim potom dvigati denar ali pa ga nakazovati tretjim osobam.

Malone vsako mesto na Slovenskem ima že svojo mestno hranilnico, a kjer je še nimajo, bodo jo gotovo osnovali. Meščani so izpredvideli, da so hranilnice zelo koristne naprave, ki ravno največ razbremenjujejo davkoplačevalce.

Slovenske dežele spadajo med one dežele, v katerih so se snovale prve hranilnice. Danes so to ponajveč nemške hranilnice, ki so le s pomočjo Slovencev ogromno obogatele, množile kapitale in zaklade. **Do teh kapitalov so Nemcem največ pripomogli slovenski kmeti, sploh sloji, ki si s krvavimi žulji kruh služijo. Iz teh zakladov podpirajo se nemški trgovci in obrtniki in neti se nemška propaganda v slovenskih deželah. Nemci so si s hranilnicami utrdili svoj gospodarski položaj in politično nadvlado.** Leta 1820. je začela delovati Kranjska hranilnica v Ljubljani, leta 1862. v Mariboru, Radgoni in Ptuj, leta 1835. v Celovcu, leta 1865. v Celju, leta 1867. v Beljaku, leta 1868. v Slovenski Bistrici. Nemci so se torej utaborili na slovenski zemlji, ko še sploh nobene slovenske hranilnice ni bilo. Potem so se osnovale nemške hranilnice:

leta 1870. v Brežicah, leta 1872. v Velikovcu, leta 1874. v Ljutomeru, leta 1875. v Rogatcu, leta 1879. v Ormožu, in se je s tem izpolnila nemška hranilnična organizacija na Koroškem in Kranjskem, a na Štajarskem celo raztegnila do najjužnejšega kotička, do Ljutomera. Po vsem slovenskem ozemlju same močne nemške denarne trdnjave! **Vse nemške hranilnice na slovenskih tleh imajo premoženja čez 200 milijonov kron, dočim imajo slovenske hranice le 62 milijonov kron.**

Nemške (in italijanske) hranilnice na slovenskem ozemlju imele so premoženja koncem 1908:

Ljubljana, Kranjska	47,271.263
Kočevje, Občinska	6,340.963
Maribor, Občinska	24,444.879
Celje, Občinska	11,076,029
Radgona, Mestna	6,961.416
Ptuj	6,720.088
Arvež (1870)	2,828.289
Slov. Bistrica, Okrajna	1,700.140
Ormož, Občinska	1,714.722
Ljutomer, Občinska	1,517.752
Marenberg (1898)	1,454.061
Brežice, Občinska	1,342.517
Konjice, Okrajna (1872)	1,065.687
Rogatec, Okrajna	606.266
Celovec, Koroška	45,119.766
Celovec, Mestna	4,307.983
Beljak	15,490.975
Št. Vid (1875)	4,596.083
Velikovec, Mestna	4,305.607
Šmohor (1890)	987.377
Pliberk, Občinska	984.497
Železna Kapla (1884)	579.406
Gorica, Monte di pietà	22,531,551
Pulj, civica cassa (1893)	4,776.444
	218,723.761

Omeniti je, da so v vseh teh mestih in trgih Nemci in Italijani gospodujoči činitelj in da imajo občinsko upravo v svoji oblasti. Jedina Ljubljana, kjer ima najmočnejša nemška hranilnica svoj sedež, ima od leta 1882. slovensko občinsko upravo.

Slovenci so se pozno dokopali do hranilnične organizacije. Osnovala se je sicer dne 2. avgusta 1869. Okrajna hranilnica v Slovenjgradcu, potem dne 14. januarja 1873. tudi Okrajna hranilnica pri Sv. Lenartu v Slovenskih Goricah in leta 1874. Okrajna hranilnica v Kozjem, ali prava doba slovenskih hranilnic pričanja se z letom 1889. in 1893. Po vrsti so se osnovala slovenske hranilnice takole: Južnoštajarska hranilnica v Celju dne 18. junija 1889., Mestna hranilnica ljubljanska dne 1. oktobra 1889, Mestna hranilnica v Kranju dne 6. julija 1893, Mestna hranilnica v Novem Mestu dne 1. maja 1894, Mestna hranilnica v Radovljici dne 15. junija 1896, Občinska hranilnica v Krškem dne 1. junija 1901, Mestna hranilnica v Kamniku dne 2. julija 1901, Mestna hranilnica v Črnomlju dne 1. aprila 1905, Mestna hranilnica v Postojini dne 1. septembra 1907, Mestna hranilnica v Idriji dne 7. maja 1907, Občinska hranilnica v Kostanjevici dne 4. avgusta 1907 in Občinska hranilnica na Vrhniki 1909.

Hranilništvo se je pričelo lepo razvijati tudi v Dalmaciji. Tu so se osnovala tri hrvaške občinske hranilnice in so pričele poslovati: Občinska štedionica v Benkovcu dne 15/2 1908, Občinska štedionica v Biogradu pri morju dne 3/8 1908 in Občinska štedionica v Drnišu dne 7/12 1908. Dve občini sta letos sklenili osnovati hranilnici, in sicer Novi pri Trogiru in Obrovac.

Z ozirom na kapitalsko moč zavzemajo jugoslovanske hranilnice po vrsti nastopna mesta (1908):

1	Mestna hranilnica ljubljanska*)	36,571.763	91
2	Mestna hranilnica, Kranj	4,622.414	15
3	Južnoštajarska, Celje	4,141.769	28
4	Mestna hranilnica, Novo Mesto	3,443.847	75
5	Okr. hranilnica, Slovenjgradec	3,315.256	03
6	Mestna hranilnica, Radovljica	3,201.805	06
7	Mestna hranilnica, Kamnik	1,791.625	67
8	Okr. hranilnica, Sv. Lenart	1,267.362	53
9	Občinska hranilnica, Krško	891.841	51
10	Mestna hranilnica, Črnomelj	660.000	—
11	Okr. hranilnica, Kozje	458.875	—
12	Občinska štedionica, Benkovac	434.450	61
13	Občinska hranilnica, Postojina	361.663	53
14	Občinska štedionica, Biograd	209.167	89
15	Mestna hranilnica, Idrija	197.403	07
16	Mestna hranilnica, Kostanjevica	125.369	73
		61,694.615	72

*) Mestna hranilnica ljubljanska ima zdaj že nad 37½ milijona kron ulog in nad 27.000 ulagateljev.

Slovenske hranilnice so organizacija slovenskih naprednih meščanov. Ponosni smemo torej biti na svoja slovenska mesta. Naš meščan je storil svojo dolžnost, ali mirovati ne sme, kajti čaka ga še mnogo dela. Naša mesta so dobila v slovenskem hranilništvu zdrav temelj bodočemu razvoju in procvitu.

Jako se je razširilo poslovanje s posojili na zemljišča in z občinskimi in korporacijskimi posojili. Hranilnice so namreč upravičene dovoljevati posojila korporacijam brez hipotekarnega zavarovanja, in to so: okraji ali občine, cestni odbori in vodne zadruge, ako so upravičene najemati posojila z davčnimi dokladami v svojem področju ali pa si izposlujejo dovoljenje politične oblasti; dalje druge hranilnice, kreditna društva, zavodi, osnovani na podlagi uzajemnosti, upisane obrtne in gospodarske zadruge z neomejeno zavezo proti državnemu dovoljenju.

Naše občinske in okrajne hranilnice so podpora občinam in okrajem, kateri so jih ustanovili. Mestna hranilnica ljubljanska daje občinska posojila pod ugodnejšimi pogoji, nego hipotečna posojila; takisto hranilnica v Kranju po $4\frac{1}{2}\%$, Južnoštajarska po $4\frac{3}{4}\%$, v Krškem po $4\frac{1}{2}\%$, v Slovenjgradcu po $4\frac{1}{2}\%$.

Stanje hipotečnih in občinskih posojil koncem leta 1908.

	Dolžnikov	Hipotečna posojila		Občinska posojila	
Ljubljana, Mestna	5900	22,000.000	—	5,500.000	—
Celje, Južnoštajarska		3,158.535	10	632.324	98
Kranj, Mestna	1452	2,890.244	10	413.610	83
Novo Mesto, Mestna	1631	2,359.102	97		
Slovenjgradec, Okrajna	1184	2,162.756	40	197.492	76
Radovljica, Mestna		2,182.267	18		
Kamnik, Mestna	710	1,254.541	71		
Sv. Lenart, Okrajna		1,072.808	50	18.718	28
Krško, Občinska		330.547	80	36.920	—
Postojina, Občinska	23	60.400	86	194.269	32
Idrija, Mestna	1	60.154	56	28.000	—
Benkovac, Občinska		130.912	11	39.896	52
Biograd, Občinska		63.179	94	23.000	—

Izmed slovenskih hranilnic ne peča se Okrajna hranilnica pri Sv. Lenartu z meničnim poslovanjem.

Koncem leta 1908. bilo je stanje menic:

Ljubljana, Mestna	286.367	01
Kranj, Mestna	1.000	—
Celje, Južnoštajarska		
Novo Mesto, Mestna	563.603	—
Slovenjgradec, Okrajna	532.574	72
Radovljica, Mestna	257.755	36
Kamnik, Mestna	73.459	66
Krško, Občinska	235.160	38
Postojina, Občinska	216.771	34
Idrija, Mestna	50.200	—
Benkovac, Občinska	197.271	—
Biograd, Občinska	180.573	40

Zelo neznatno je poslovanje z zalogami ali s posojili na vrednostne papirje, kar imenujemo lombard. S to stroko se bavijo le nekatere hranilnice, in sicer po računskih zaključkih 1. 1908:

Ljubljana, Mestna	10.804—
Novo Mesto, Mestna	3.250—
Slovenjgradec, Okrajna	960—
Radovljica, Mestna	48—
Kamnik, Mestna	1.683—
Krško, Občinska	3.028—

Novi zakon o neposrednih osebnih davkih iz leta 1896., ki je stopil v veljavo s prvim januarjem leta 1898., naložil je hranilnicam veliko breme, namreč prihodnino (rentnino). Po rečenem zakonu treba od uložnih obresti plačevati $1\frac{1}{2}\%$. Proti novemu davku so se uprle vse hranilnice v Avstriji, slovanske in nemške, toda brez uspeha. Hranilnice so upravičene ta davek odtegovati ulagateljem, toda tega niso storile. Prevzele so novi davek nase, to je plačujejo ga same in dajejo ulagateljem polne obresti. Vse slovenske hranilnice plačevale so takoj rentnino same in niso niti vinarja odtegovala ulagateljem, jedina Kranjska hranilnica v Ljubljani je bila, ki je rentnino naprtila ulagateljem, obrestujoč jim uloge le po $3\cdot90\%$, in je tako slovenskim ulagateljem napravila veliko škodo. Posledica se je skoro pokazala v Ljubljani. Uloge so pri Mestni hranilnici ljubljanski rasle in so leta 1898. dosegle izredno višino. Kranjska hranilnica v Ljubljani je to čutila in je uvela poprejšnjo obrestno mero.

Septembrski dogodki leta 1908. so uplivali tudi na obrestno mero, in sicer v prid ulagateljem. Našo narodno premoženje se je znatno pomnožilo v upravah slovenskih hranilnic, kar na razvoj slovenskega hranilništva blagodejno upliva. Nekatere slovenske hranilnice so s prvim julijem 1909 zvišale uložno obrestno mero od 4‰ na 4 $\frac{1}{4}$ ‰, in so to storile hranilnice: Mestna hranilnica ljubljanska, Mestna hranilnica v Radovljici, Občinska hranilnica v Krškem in Občinska hranilnica v Postojini. V Dalmaciji je obrestna mera zelo visoka. Tamošnje hranilnice obrestujejo uloge po 5‰. Zvišanje uložne obrestne mere je ob sebi uplivalo na zvišanje aktivne obrestne mere. Tako je n. pr. Mestna hranilnica ljubljanska, da si ohrani ravnotežje med dohodki in izdatki, zvišala aktivno obrestno mero za $\frac{1}{4}$ ‰.

Sedaj veljavna pasivna in aktivna obrestna mera pri slovenskih hranilnicah.

	Obrestno merilo za				
	uloge	hipoteke	občinska posojila	menice	zaloge
Ljubljana, Mestna	4 $\frac{1}{4}$ ‰	4 $\frac{3}{4}$ ‰ in 5‰	4 $\frac{3}{4}$ ‰	6‰	5‰
Kranj, Mestna	4‰	5‰	4 $\frac{1}{2}$ ‰	6‰	5 $\frac{1}{2}$ ‰
Celje, Južnoštajarska	4‰	5‰	4 $\frac{3}{4}$ ‰	6‰	
Novo Mesto, Mestna	4‰	5‰		6‰	
Slovenjgradec, Okrajna	4‰	4 $\frac{3}{4}$ ‰	4 $\frac{1}{2}$ in 4 $\frac{3}{4}$ ‰	5 $\frac{1}{2}$ ‰	5 $\frac{1}{2}$ ‰
Radovljica, Mestna	4 $\frac{1}{4}$ ‰	5‰		6‰	
Kamnik, Mestna	4‰	5‰		5 $\frac{1}{2}$ ‰	
Sv. Lenart, Okrajna	4‰	5‰			
Krško, Občinska	4 $\frac{1}{4}$ ‰	5‰	4 $\frac{1}{2}$ ‰	6‰	
Postojina, Občinska	4 $\frac{1}{4}$ ‰	5‰		6‰	
Idrija, Mestna	4‰	4 $\frac{3}{4}$ ‰		6‰	
Črnomelj, Mestna	4‰	5‰		6‰	
Kostanjevica, Občinska	4‰	5‰		6‰	
Benkovac, Občinska	5‰	6‰		7‰	
Biograd, Občinska	5‰	6‰		6‰	

VII.

Delovanje Mestne hranilnice ljubljanske.

Kakor mlado drevesce, usajeno v rodovitna tla, krepko rase, tako je rasla in napredovala Mestna hranilnica ljubljanska. Radi svoje varnosti pridobivala si je vedno več zaupanja. Glas o tem prodiral je dalje in dalje v slovenske vasi in občine. V deželi je bil

star tekmeč, ki si je po krivici lastil za svojo reklamo olepševalni pridevek „kranjski“ in pečat deželnega stolnega mesta Ljubljane. Tako je nastopala Kranjska hranilnica v Ljubljani, ki je na svoje hranilne knjižice pritiskala pečat ljubljanskega magistrata, četudi ni imela v to nobene pravice. Storila je to, samo da bi ulagatelji mislili, da jamči za njo ljubljanski magistrat ali da ima ž njim zvezo. Četudi se je imenovala „kranjska“, ali ni bila nikdar deželna, ker dežela Kranjska ne jamči za njo niti z vinarjem. Mestne občine ljubljanske pečat sme imeti le Mestna hranilnica ljubljanska.

Mestna hranilnica ljubljanska si je bila v svesti svojega težavnega položaja. Morala je misliti, da mora svojim ulagateljem več dajati, ako je hotela, da bi jo ljudstvo upoštevalo. Postavila se je na trgovsko stališče in je koj spočetka uvela dnevno obrestovanje. Upala je s tem privabiti v svoj krog one meščanske kroge, ki vsak dan manipulujejo z denarjem in gledajo, da nimajo obrestne izgube. Skoro se je pokazalo, da naši sloji premalo izkoriščajo dnevno obrestovanje. Uspeha ni bilo in se je videlo, da so malone vsi ulagatelji take stranke, ki niso premikale svojega premoženja. Dnevno obrestovanje je bilo veljavno do februarja 1892., potem pa se je uvelo polmesečno obrestovanje, ki je še danes v veljavi.

Obrestna mera za uloge je bila po 4% in se je s 1. julijem 1909. zvišala za vse uloge na $4\frac{1}{4}\%$. **Novi rentni davek plačuje ves čas hranilnica sama, tako da dobivajo ulagatelji polne $4\frac{1}{4}\%$.**

Jako prikladni so za otroke **domači hranilniki**. Mnogo je vinarjev, ki se porazgubivajo, a vendar se da iz njih napraviti primeren kapitalček. Ako bi se nalagali tudi najmanjši zneski, nabralo in prihranilo bi se mnogo, saj uči pregovor: Zrno do zrna pogača, kamen do kamna palača. V ta namen se uvajajo domače hranilnice. Naprava je še nova. Prvo domačo hranilnico je uvela Češka hranilnica v Pragi dne 3. decembra 1905. Mali ulagatelj dobi uložno knjižico in zaklenjen nabiralnik, imenovan hranilnik. Ključ od hranilnika si pridrži hranilnica, stranki pa se izroči nabiralnik, ki je tako narejen, da ulagatelj ne more zneskov iz hranilnika jemati. Hranilnik je treba prinesiti v hranilnico, kjer ga odpre uradnik in prešteje denar v navzočnosti ulagatelja. Na tak način se prihrani mnogo vinarjev.

Mestna hranilnica ljubljanska je uvela domače hranilnike dne 9. aprila 1909. Prvotna uloga iznaša 4 krone in se ta znesek vrne ulagatelju, kadar se izplača vsa uloga. Hranilnica šteje zdaj 305 hranilcev, ki so znosili v hranilnico po vinarjih skupaj lepo svoto K 10.000. — Tako se otroci učé varčevati.

Za pospeševanje in procvit trgovine in obrta so važne dobro urejene kreditne razmere. V ta namen je po sklepu občinskega sveta ljubljanskega z dne 17. novembra 1908. ustanovila Mestna hranilnica ljubljanska **Kreditno društvo**, ki je osnovano na podlagi uzajemnosti svojih članov, in se imenuje: „**Kreditno društvo Mestne hranilnice ljubljanske**“.

To društvo je bilo neobhodno potrebno. Po septemberskih dogodkih 1908. odpovedala je Kranjska hranilnica v Ljubljani, ki ima jednako kreditno društvo, slovenskim obrtnikom in trgovcem kredit. Da reši slovenske trgovce in obrtnike, osnovala je Mestna hranilnica ljubljanska „Kreditno društvo“ in tako so dobili Slovenci krediten zavod, ki jim pomaga iz katastrofe, v katero jih je hotela strmoglaviti Kranjska hranilnica v Ljubljani. Kreditnemu društvu Mestne hranilnice ljubljanske je namen podpirati z denarnimi sredstvi osebe, ki se pečajo s trgovino in obrtom v avstrijskih planinskih deželah, osobito pa v Ljubljani in na Kranjskem. V to svrho je dala Mestna hranilnica ljubljanska Kreditnemu društvu na razpolago svoto do K 500.000.— Ta svota se more zvišati.

Vsak deležnik se zaveže prispevati 10 % dovoljenega mu kredita v varnostni zaklad imetnikov kredita in $\frac{1}{4}$ % za rezervni zaklad. Obrestna mera $5\frac{1}{4}$ %

Kreditno društvo je pričelo poslovati dne 6. septembra 1909. in ima do sedaj 36 sprejetih članov, kar je zelo malo, ako pomislimo, da mu je področje široko začrtano. Pri kreditnih društvih, ki se ustanavljajo v področju hranilnic, ne vidimo nikjer napredka. Ta kreditna društva hirajo pri avstrijskih hranilnicah in pojemajo. Uzroka je temu iskati v zelo razširjenih zadrugah, katerih je povsod mnogo in se krepko razvijajo in se obilno pečajo z osebnim zaupom. Vendar pa mislimo, da bi se novoustanovljeno Kreditno društvo moglo v Ljubljani povoljno razvijati tudi poleg ogromne zadrugne konkurence.

Hranilnica sama kot taka eskomptuje v Ljubljani plačilne menice proti predpisanemu poroštvu. Ali to poslovanje ni znatno. Vidi se, da so hranilnice za druge stroke bolj prikladne. V menični listnici je bilo koncem leta 1908. menic za K 286.367·01.

Zelo nezatna pa so posojila, izplačana proti zastavi vrednostnih listin; iznašala so le K 10.804.—

Glavna stroka, s katero se bavi hranilnica kot upnica, so posojila na zemljišča, občinska posojila in posojila raznim odborom in zastopom. Slovenski kmetovalec dobi posojilo pod zelo ugodnimi

pogoji. Posoja se na zemljišča po $4\frac{3}{4}\%$ na leto. Z obrestmi vred pa plačuje vsak dolжник toliko na kapital, da iznašajo obresti in to odplačilo skupaj ravno 5% izposojenega kapitala. Na ta način se ves dolg poplača v 62 in pol leta. Kdor pa plačuje 6% izposojenega kapitala, pa poplača dolg že v 33. letih. Dolжник pa more svoj dolg tudi poprej poplačati, ako hoče. Koncem leta 1908. se je 5841 strankam posodilo na zemljišča K 17,612.174·55, a 175 občinam K 5,294.837·45, skupaj torej blizu 23 milijonov kron. Letos meseca septembra iznašajo ta posojila že, in sicer hipotečna 22 milijonov kron (ali $60\cdot2\%$), občinska pa $5\frac{1}{2}$ milijonov kron ($15\frac{1}{2}\%$), skupaj **27 $\frac{1}{2}$ milijona kron.**

Kako so se razvijala hipotečna posojila, predočuje nam naslednja razpredelnica:

Leto	Stanje koncem leta				
	štev. hipotečnih dolžnikov	hipotečnih posojil		občinskih in deželnih posojil	
1889/90	778	1,073.505	44	6.200	—
1891	1395	1,873.300	84	12.700	—
1892	1926	2,703.234	80	276.936	46
1893	2488	3,641.538	78	346.635	42
1894	2997	4,438.514	76	442.426	04
1895	3332	5,186.685	04	451.812	20
1896	3630	5,687.256	94	869.359	96
1897	4076	6,378.931	24	863.042	96
1898	4475	7,050.458	80	966.361	80
1899	4880	8,721.980	34	1,134.308	22
1900	5172	9,243.330	01	1,981.461	92
1901	5222	9,260.005	53	2,264.488	69
1902	5333	9,616.132	75	2,693.999	46
1903	5481	10,311.175	33	2,940.342	07
1904	5621	11,694.235	97	3,641.575	43
1905	5670	13,262.928	43	3,967.981	73
1906	5727	14,744.905	65	4,268.301	13
1907	5764	16,387,801	26	4,546.286	45
1908	5841	17,612.174	55	5,294.837	45

Mestna hranilnica ljubljanska ima vedno toliko denarne zaloge na razpolago, da se, dovoljujoč posojila, more ozirati na vse slovenske dežele in mesta. Teh mej ne prekoračuje, saj je poklicana, da na svoji zemlji dobrotvorno deluje. Mogla bi si tudi področje razširiti, osobito danes, ko tako nepričakovano napreduje. Zadovoljna bode, ako bode mogla doma izvrševati svoj poklic. Ima mnogo, a vendar premalo. **V deželi je še mnogo slovenskih milijonov, ki spadajo v slovenske hranilnice.** Nenavadno rase od leta do leta uložno stanje, kar je dokaz, kako nujno je bila v osrčju slovenskega naroda potrebna **slovenska hranilnica.**

Na nekaj nam je opozoriti ulagatelje. Hranilnična pravila določajo, da se pojasnila iz udeležniške kapitalske knjige in iz knjig o zasebnih dolžnikih ne dajejo tretjim osobam. Izvzeta so samo sodišča v kazenskih preiskavah in zapuščinskih razpravah. Nihče torej ne more izvedeti, koliko ima kdo drugi denarja v hranilnici. Večkrat se dogaja, da se ljudstvo bega in straši s tem, da se v hranilnici vse izve, če ima kdo kaj denarja v njej. Nikomur ni se treba bati, da bi se kaj takega izvedelo, ker nima nihče niti pravice, kaj takega uprašati. Tudi davčna administracija, ki odmerja davke, ni upravičena zahtevati, da bi se ji povedalo, ali ima kdo kakšno ulogo v hranilnici. Hranilnice torej **varujejo** po svojih pravilih popolno tajnost.

Rekli smo, da uloge rasejo od leta do leta. Naslednja razpredelnica predočuje nam gibanje ulog v Mestni hranilnici ljubljanski od početka do današnjega dne.

Leto	Denarnega prometa		Obstoječih ulož. knjižic	Ulog		Leto	Denarnega prometa		Obstoječih ulož. knjižic	Ulog	
	K	h		K	h		K	h		K	h
1889/90	11,917.612	64	2322	1,932.068	02	Prenos	197,875.050	90			
1891	13,799.721	80	3779	3,232.648	22	1900	22,100.412	35	15597	14,771.521	32
1892	15,190.384	60	5460	4,626.111	16	1901	22,859.164	24	15859	15,074.265	11
1893	15,995.674	58	6914	5,559.006	88	1902	22,058.029	91	16836	16,848.040	02
1894	16,303.270	74	8477	6,775.904	61	1903	22,028.657	10	17720	18,147.856	60
1895	18,529.901	30	9544	8,061.687	64	1904	28,109.691	27	18788	20,408.932	23
1896	19,334.230	42	10482	8,746.849	66	1905	29,631.001	49	19641	21,798.206	28
1897	25,582.028	75	11921	9,873.523	33	1906	32,379.908	28	20753	23,439.367	63
1898	31,918.100	86	13661	12,636.833	02	1907	31,409.089	58	21528	24,873.003	17
1899	29,304.125	41	15073	14,403.664	86	1908	51,157.907	13	25167	33,371.627	64
Odnos	197,875.050	90				1909	58,000.000	—	27163	37,660.000	—
						Skupaj	517,608.912	25			

Ob novem letu 1910., torej skoro po dvajsetletnici obstoja, ima Mestna hranilnica ljubljanska **27.000 ulagateljev in 37 1/2 milijona kron ulog**, rezervnega zaklada pa nad 1 milijon kron. Ker ima Kranjska hranilnica v Ljubljani nekaj nad 21.000 ulagateljev, oziroma uložnih knjižic, ima potemtakem Mestna hranilnica ljubljanska za 6000 več ulagateljev.

Narodna zavednost ni se nikdar poprej tako sijajno pokazala na gospodarskem polju, kakor leta 1908. Dnevi po 20. septembru odprli so slovenskim hranilnicam in zadrugam vire velikanskih dohodkov. Slovenci so se začeli zbirati okrog svojih denarnih zavodov, ker so spoznali, da je denar sveta vladar. Naša gospodarska moč je zelo ojačala, ko smo začeli na gospodarskem polju nastopati in delovati po načelu solidarnosti. Ako so torej slovenski ulagatelji dvigali svoje denarje iz Kranjske hranilnice v Ljubljani, branili so s tem svojo gospodarsko in narodno korist, kar pa smejo storiti, saj jim je to po zakonu zajamčeno. Mnogokateri denarni zavod slovenski se je lepo opomogel. Slovensko hranilništvo in zadruginištvo zahvaljuje narodni probujenosti svoj današnji uspeh.

V Mestni hranilnici ljubljanski je bilo uložno gibanje zelo živo. Pričelo se je takoj po 20. septembru in ni ponehalo do meseca maja 1909.

Uložilo je namreč:	strank	kron
meseca oktobra 1908	2382	2,900.055·58
„ novembra „	2044	2,840.603·99
„ decembra „	2158	3,068.719·18
„ januarja 1909	2076	1,945.497·10
„ februarja „	1431	858.138·44
„ marca „	1626	1,179.528·20
„ aprila „	1308	902.568·82
„ maja „	1358	1,016.040·22

Mestna hranilnica ljubljanska je največji denarni zavod slovenski te vrste, a med avstrijskimi hranilnicami zavzema odlično mesto. Izmed 727 avstrijskih hranilnic zavzemala je koncem leta 1908. po višini ulog 33. mesto. Letos koncem meseca septembra, ko se je bližala 37. milijonu, zavzemala je že 21. mesto in, kakor nje napredek svedoči, bode skoro dosegla 15. mesto med vsemi hranilnicami v Avstriji.

Unanji uplivi in pritiski.

Ko je začela Mestna hranilnica ljubljanska l. 1889. poslovati, bili so je veseli vsi rodoljubni Slovenci, saj je vsakdo vedel, da bode od nje imela veliko korist vsa dežela. Hranilnica ni bila zasebna, ampak občinska naprava, ki se je tikala vseh Slovencev. Le nekdo pa je vendar bil v deželi Kranjski, ki je ob njenem rojstvu gledal na njo z zavistjo. Ker ji drugače ni mogel škodovati, pa jo je obrekoval pred svetom. Bil je to tedanji „Laibacher Wochenblatt“, za katerega so pisali uradniki Kranjske hranilnice, namreč so to ravno tisti gospodje, ki se danes jokajo, da je Mestna hranilnica ljubljanska tako zaslovela. Obrekovali so upravo Mestne hranilnice, a zavodu pogin prorokovali. Radi bi ji izpodkopali zaupanje pri občinstvu, ali niso mogli. Nemci so dobro slutili, da bode slovenska hranilnica izborna napredovala. Zgodovina je to potrdila.

Dasi je Mestna hranilnica ljubljanska občinska naprava, ki je in bode v korist vsemu meščanstvu brez izjeme, torej Slovincem in Nemcem, kajti z občekoristnimi in dobrotvornimi ustanovami bode razbremenjala slovenske in nemške davkoplačevalce, vendar ji Nemci niso bili nikdar naklonjeni. **Tako se je zopet obistinila stoletja stara resnica, da Nemci v Ljubljani, kamor so se priseljevali, niso bili nikdar mestoljubi, ki bi skrbeli za blaginjo mestne občine, ampak so imeli pred očmi vedno le koristi svojih ljudi.** Sijajno nam to dokazujejo velika darila, s katerimi pospešujejo velenemško propagando v naši deželi in dalje do sinje Adrije.

Leta 1889. do 1893. bila je Mestna hranilnica ljubljanska jedina slovenska hranilnica na Kranjskem in je bilo torej naravno, da so se vse slovenske uloge, kar jih je bilo narodnemu zavodu namenjenih, stekale vanjo. Ali ko so se začele baš po njenem vzgledu snovati jednake hranilnice po mestih na Kranjskem: v Kranju, Novem Mestu, Radovljici, Krškem in Kamniku, to je širom dežele, kjer je imela ona sama svoje ulagatelje, ni bilo to brez upliva na njo. **Slovensko hranilništvo se je razsredotočilo.** Sodišča, ki so dosihdob bila vezana le na Ljubljano, nalagala so denar nedoletnikov in varovancev ter vobče sodno oskrbovani denar v hranilnicah svojega sodnega okoliša, radi tega se je krog njenih ulagateljev krčil. Naravno je bilo, da so se tudi domačini držali domačih hranilnic. Bilo je to vsakomur prav: **krepila so se vsa mesta slovenska na Kranjskem,** a Mestna hranilnica ljubljanska je tudi napredovala.

Potem se je začelo krepko razvijati združništvo v Ljubljani (Vzajemno podporno društvo, ustanovljeno l. 1893., Ljudska posojilnica l. 1895.) in po deželi, in to združništvo je procvitalo na račun hranilnic, osobito Mestne hranilnice ljubljanske. Ali ker gre vsaka stvar le do neke meje in ker je Mestna hranilnica ljubljanska uživala in uživa neomejeno zaupanje svojih rodoljubnih ulagateljev, nastal je mir, v katerem se vse, hranilnice in zadruge, ker imajo vse dosti, srečne čutijo. Več let ni bilo miru. Danes se ne bomo motili, ako trdimo, **da se je pri slovenskih denarnih zavodih, pri hranilnicah in zadrugah, izvršila politična razvrstitev.**

Tega, kar sploh imenujemo krizo na gospodarskem polju, ni imela Mestna hranilnica ljubljanska. Kriza je to, ako ulagatelji navaljujejo na zavod in dvigajo velike svote. Tako uplivajo neugodno na hranilnice potresi, slabe letine, vojska ali strah, da v kakem denarnem zavodu ni zdravo gospodarstvo in da radi tega ni denar varno naložen.

Velikonočni potres leta 1895. je prouzročil ljubljanskim meščanom mnogo skrbi in škode, a posebno je uznemirjal kmečko ljudstvo, ki je mislilo, da je najvarneje, ako se denar dvigne iz hranilnice in potem doma shrani v nogavicah in skrije kje v podstrešju. Zgodilo se je, da so iz jedne vasi priromali vsi ulagatelji v Ljubljano in prestrašeni stopili v hranilnične prostore. Videlo se jim je na obrazih, da jih muči strah. Dejali so, da se bode Ljubljana porušila in pogreznila. Res se je vsak čas Ljubljana stresla, ali naši ljudje so se dali pomiriti in dopovedati, da se Ljubljana ne bode porušila in da je najvarneje, ako puste denar v hranilnici. Doma ni varno, ker ga lahko kdo ukrade. Velikonočni potres torej ni imel nobenih zlih posledic za hranilnico. Bilo jih je nekaj, ki so se preveč bali. Ti so dvignili svoje uloge, ali jih takoj prinesli, ko se je zemlja pomirila.

Dne 5. oktobra 1908. se je priklopila **Bosna in Hercegovina** naši državi. Naši vojaki so se trumoma prevažali na južne meje, Srbija je tudi klicala vojake pod zastave, ni torej čudo, da so širši sloji mislili, da je vojska neizogibna. Avstrijo je to oboroževanje stalo mnogo denarja, danes vemo, da 265 milijonov kron, in ljudje so mislili po svoje, da se bode država lotila hranilnic, ako pride v hude stiske. Tako so ljudje splošno sodili, in zato ni čudo, ako se jih je prijel strah. Ali tudi sedaj se je pokazalo, da si ljudje dajo dopovedati. Verovali so v pupilarno varnost hranilnice in da nihče drugi ne more dvigniti denarja iz hranilnice, kakor samo tisti,

ki ima uložno knjižico ali se sicer izkaže, da je lastnik knjižice. In ko je še potem državna vlada izjavila, da se ne bode nikdar polastila tujega premoženja in da tudi nima nobene pravice v to, pomirili so se ljudje. **Dali so si dopovedati, da do njihovega premoženja res nima nihče drugi pravice in da je najvarneje, ako se pusti denar v hranilnici.** Seveda so bile tudi izjeme, ker je ljudi, katerim sploh ni mogoče ničesar dopovedati, ali tudi ti so se skoro vrnili in zopet zaupali hranilnici, svoje premoženje.

Ta kritični položaj je zopet hotel nekdo v naši deželi izkoristiti. Strahu pred vojsko ni moči kar tako pregnati. Nemški listi so pisali, da Srbija ni nič prida, tudi kralj Peter ni nič prida, ker slabo gospodari in preveč politikuje in preveč z Rusi drži, da je torej Srbija država, ki ni nobenega kredita vredna. To natolcevanje so porabili ljubljanski Nemci, ki niso bili nikdar prijatelji naše dežele, in so vrgli v graškem listu (Grazer Tagblatt) v svet debelo bombo, s katero so mislili uničiti Mestno hranilnico ljubljansko. Raztrobili so širom sveta, da je Mestna hranilnica ljubljanska posodila srbskemu kralju 10 milijonov kron! To je bilo zvito premišljeno, imelo je namen škodovati Slovincem, a vlada se vendar ni ganila, da bi tako zlobno izmišljeno vest pred tiskom zadušila in nevarnost preprečila. Četudi vsak razsoden človek ve, da nobena hranilnica ne sme po pravilih razposojati denarja v inozemstvo, vendar so Nemci s to zlobno vestjo namerjali razburiti slovensko ljudstvo, a zavodu izpodkopati zaupanje. Seveda se jim to ni posrečilo, ker je ljudstvo spoznalo njih zlobno nakano.

Dežela Kranjska, ki je del slovenske domovine, naša pokrajina, ima stare neprijatelje. Več kot pol milijona Slovencev bije tu gospodarski boj z neznatno peščico Nemcev. To je naraven boj, ki se mora dobojevati. To je zakonit boj. Lanski 20. september je ta boj znatno pospešil. Narodna zavednost prešinila je širše sloje. V Ljubljano so prihajali ljudje, ki so govorili, da nikdar več ne prestopijo praga nemške hranilnice. Bili so to kmetje in kmetice, ki so proizročile velikanski preobrat na gospodarskem polju. Začrtala se je sama ob sebi natančna meja med slovenskim in nemškim in med tem, kar koristi slovenskemu narodu. Naš kmet je spoznal svoje prijatelje in neprijatelje, a to spoznanje je prineslo slovenskim hranilnicam in zadrugam 30 milijonov kron, to je lepo premoženje, katero je slovenski kmet prenesel iz nemške hranilnice v slovenske denarne zavode. To je največji denarni preobrat, ki se je izvršil doslej v naši deželi.

Zgodovini hranilnic je takih preobratov malo znanih. Leta 1903. je imela Češka hranilnica v Pragi hude čase. To je tudi nemška hranilnica. Naval je trajal le mesec dni, in sicer od 20. februarja do 19. marca, in so v tem času dvignili češki ulagatelji 41 milijonov kron. Ker pa ima ta hranilnica še zdaj 214 milijonov kron ulog, ni bil to za njo prehud udarec.

Ako kdo kaj izgubi, vedno premišlja, kaj bi storil, da bi to, kar je izgubil, spet nazaj dobil. In Kranjska hranilnica je hotela pokazati svojo nemilost slovenskemu ljudstvu in si je v to izmislila tri načrte. Najprvo je odpovedala osobni kredit slovenskim posestnikom, trgovcem in obrtnikom, dalje je opustila zastavljalnico in naпослед je namerjala škodovati slovenskim hranilnicam.

Odpovedavši Slovincem osobni kredit, spravila je Kranjska hranilnica v Ljubljani mnoge v trenutno stisko in v velike troške, ali jih ni uničila, kajti Mestna hranilnica ljubljanska jim je podala roko pomočnico. Tu torej Slovincem ni mogla škodovati. Potem je opustila zastavljalnico, da bi pahnila od sebe tiste revne Slovence, ki so pri njej za visoke obresti zastavljali svojo revščino. Ni imela nikdar dobrega srca za nas Slovence. Zastavljalnice so dobrodelna naprava, namenjene res takim ljudem, ki morajo večkrat radi bede zastavljati najpotrebnejše reči, da kupijo otrokom kruha. Ali Kranjska hranilnica nima srca za reveža. Mestna občina ljubljanska je vzela pod okrilje svoje meščane, ustanovivši jim svojo **mestno zastavljalnico**. Tako se je vse rešilo. Potrjujemo samo, da se še nobeden denarni zavod ni tako nehvaležno vedel proti svojemu občinstvu, kakor Kranjska hranilnica v Ljubljani proti Slovincem.

Pri vseh naših hranilnicah je bila veljavna obrestna mera za uloge po 4%. Nepričakovano pa je Kranjska hranilnica zvišala to obrestno mero na $4\frac{1}{4}\%$. Zanimivo je, da ni tega storila iz ljubezni do slovenskega kmeta. Glavnega uzroka je iskati mnogo globlje. Hotela je sicer zopet pridobiti slovenske ulagatelje, ali pred očmi je imela še večji cilj. Mislila je, da slovenske hranilnice obdrže staro obrestno mero po 4%, torej da je ne zvišajo na $4\frac{1}{4}\%$. Ako bi se to zgodilo, potem bi Kranjska hranilnica dobila zmago. Sirotni in sodno oskrbovani denar moral bi se nalagati, oziroma prenesti v hranilnico, kjer nese več obresti. Pristojne oblasti bi pač morale za to skrbeti in zastopati koristi nedoletnikov in varovancev. Posledica bi bila, da bi se denar dvignil iz slovenskih hranilnic, v prvi vrsti iz Mestne hranilnice ljubljanske, in bi se prenesel v Kranjsko hranilnico, katera bi dajala najvišje obresti. Tako bi si

Kranjska hranilnica opomogla, njene uloge bi se v treh, četririh mesecih pomnožile za kakih 10 milijonov kron, morda še za več.

Naklep ni bil napačen. Ali kar zna storiti sosed, to zna vsak sosed. Istodobno z dnem 1. meseca julija 1909. zvišala je tudi Mestna hranilnica ljubljanska uložno obrestno mero od 4% na 4 $\frac{1}{4}$ %. Odvrnila je s tem od sebe veliko nevarnost.

IX.

Naši tekmeči in naša bremena.

Država je videla, kako lepo napredujejo hranilnice, in mislila si je, da to, kar so storile občine, lahko tudi sama stori, to je osnuje denaren zavod, ki bi ji nosil mnogo lepega dobička. In ustanovila je po nemškem uzoru državno hranilnico z imenom **c. kr. poštna hranilnica**. Dne 12. januarja 1883. je začela poslovati c. kr. poštna hranilnica in si je do konca 1. 1907. nabrala upravnega premoženja 757 milijonov kron. Tako se je pojavil hranilnicam nov, nevaren tekmeč. Poštna hranilnica ima posebne olajšave: ne plačuje rentnega davka, ima prostost poštnine, kolkov in pristojbin, in četudi obrestuje uloge le po 3%, torej za mnogo nižje od hranilnic, vendar dobro uspeva. Ako pa zopet preudarimo, da so avstrijske hranilnice v istem času (1883–1907) imele za 3500 milijonov kron prirastka, to vidimo, da je državna hranilnica sicer velik, ali ne tako nevaren tekmeč, da bi se ga bilo preveč bati.

Nevarni so hranilnicam drugi konkurenti. Napovedal se nam je konkurent v deželi. Po drugih kronovinah ga že imajo, toda potreben je le tam, kjer ga res potrebujejo. Ako ni v deželi zavodov, ki oskrbujejo realni kredit, potem je tak zavod treba osnovati, sicer ga ni potreba. Na Kranjskem je poleg močnih zadrug 11 slovenskih hranilnic in 2 nemški hranilnici, ki se pečajo z realnim kreditom. In zdaj pa namerja dežela Kranjska osnovati **Deželno hipotečno banko**. Uverjeni smo, da za sedaj ni še potreba pri nas take banke. Hranilnice so navezane na hipoteke. Ako se jim odvzame ta poslovna stroka, potem ne bodo vedele, čemu so osnovane in bodo to bridko čutile. Kje pa naj potem nalagajo premoženje, ako se jim iztrga iz rok realni kredit? Do menic jim je pot takorekoč zaprta, sicer pa na tem polju ni zadosti dela. Deželni odbor kranjski bi moral misliti na ta položaj v deželi.

Kamor se ozremo, povsod vidimo tekmece. V deželi imamo mnogo zadrug, ki si pridevajo ime hranilnice, s čimer pravim hra-

nicam mnogo škodujejo. Pridruži naj se jim zdaj še Deželna hipotečna banka, bode preveč nepotrebnega boja v domači hiši.

Država je že tako veliko breme naložila hranilnicam, da težko dihajo. Zakon z dne 25. oktobra 1896. leta oprtil jim je nov davek, takozvano **rentnino**. Da ne bi hranilnice izgubile ulagateljev, plačujejo jo same. Mestna hranilnica ljubljanska plačuje prihodnine in pridobnine okoli 25.000 kron, kar ni malenkost, ako pomislimo, da je to breme vsako leto težje. Z jedne strani pritiska hranilnice država, z druge strani pa naj še pritisne dežela, ki je prva poklicana skrbeti za procvit **svojih** občin in občinskih naprav!

V nekaterih kronovinah morajo hranilnice skrbeti za ubožce. Na Nižjem Avstrijskem obstoji že od leta 1895. **deželni uboški zakon**, po katerem so nižjeavstrijske hranilnice dolžne dajati 10% čistega dobička v deželni uboški zaklad. Na Štajarskem imajo tudi tak zakon. Kdor kaj potrebnije, trka na vrata hranilnice, sklicuje se na njeno dobrosrčnost ali pa, če ima oblast, ukazuje. Zabití pač ne bi smeli, **da so hranilnice najprvo poklicane razbremenjati občine in mesta, ki za nje jamčijo, da bi torej morale svoje prebitke uporabljati za njihove občekoristne in dobrodnele naprave.** Dozdaj storile so že mnogo za kulturo in blagostanje, darovale so **294 milijonov kron** v te namene, kar priča, da so res dobrodnele in občekoristne naprave in da vestno izpolnjujejo svoj poklic.

Slovenske hranilnice so še mlade. Zdrave so in krepke in lepo napredujejo. Zdaj še ne morejo, a napočila bode doba, in tedaj bodo slovenskim mestom in občinam delile obilne darí.

X.

Uprava Mestne hranilnice ljubljanske.

Upravo Mestne hranilnice ljubljanske vodi občinski svet deželnega stolnega mesta Ljubljane, potem pa od njega voljeni upravni odbor in ravnateljstvo. V upravni odbor voli mestni zastop za dobo treh let dvajset odbornikov, katerih polovica mora pripadati mestnemu zastopu, druga polovica pa se voli iz meščanstva. Vsi člani opravljajo svoje službe brezplačno. Sedaj so člani upravnega odbora: prof. **Vinko Borštner**, učitelj **Jakob Dimnik**, trgovec **Edmund Kavčič**, trgovec **Robert Kollmann**, posestnik **Josip Kozak**, odvetnik **dr. Danilo Majaron**, trgovec **Karel Meglič**, trgovec **Ivan Mejač**, zdravnik, posestnik in deželni poslanec **dr. Ivan Oražen**, c. kr. stavb. svetnik

Fran Pavlin, c. kr. računski ravnatelj v p. **Anton Svetek**, trgovec **Andrej Šarabon**, odvetnik **dr. Anton Švigelj**, odvetnik in deželni poslanec **dr. Karel Triller**, lekarnar in posestnik **Ubald pl. Trnkóczy**, graščak in deželni poslanec **Josip Turk**, trgovec **Feliks Urbanc**, posestnik **Ivan Velkovrh**, trgovec **Josip Vidmar**, mestni župnik **Ivan Vrhovnik**. Pravni konzulent: **dr. Ivan Tavčar**.

Ivan Velkovrh je član upravnega odbora od l. 1889. in je jedini član, ki neumorno deluje nepretrgoma od početka do današnjega dne, kar obstoji Mestna hranilnica ljubljanska.

Kakor vidimo, ima občinski svet ljubljanski pravico voliti upravni odbor hranilnice, potem pa, kar je zelo važno, pregledovati in potrjevati vsakoletni računski zaključek. Mestna hranilnica ljubljanska je torej pod strogim nadzorstvom občinskega sveta ljubljanskega. Vrh tega ima hranilnica po zakonu posebnega cesarskega komisarja, kateri se udeležuje upravnega odbora sej in kateremu mora biti vedno znano, kako gredo hranilnična opravila, v katerem stanju je njena blagajnica in vse njeno poslovanje. On čuva o tem, da se izpolnjujejo pravila, in ako zapazi kake nedostatke ali nepravilnosti, storiti mora vse, kar je potreba, da se vzdrži red in varnost zavoda.

Upravni odbor voli iz svoje srede predsednika, podpredsednika in člane ravnateljstva. Ravnateljstvo vodi hranilnično poslovanje in zastopa hranilnico na znotraj in na zunaj. Predsednik hranilnice in ravnateljstva je zdaj **Ubald pl. Trnkóczy**, podpredsednik **Fran Pavlin**, pisarniški ravnatelj **Anton Svetek**, člani ravnateljstva pa: **dr. Karel Triller**, **Feliks Urbanc**, **Robert Kollmann** in **Ivan Velkovrh**.

Prvi hranilnični predsednik je bil znani ljubljanski veletržec **Fran Ksaver Souvan** od 1889. do 17./3. 1893. Unet za napredek zavoda vodil je skrbno hranilnično upravo v prvih letih. Njegova slika (delo slikarja Groharja) v hranilnični posvetovalnici spominja nas njegovih zaslug. Za njim je prišel **Vaso Petričič** in je predsedoval hranilnici od 12./4. 1893. do jeseni 1904. Bil je torej na čelu hranilnične uprave malone dvanajst let, torej več kot polovico dosedanjega hranilničnega delovanja. S svojo finančno naobraženostjo je mnogo koristil zavodu in se mnogo trudil za njegov procvit. Skrbel je neumorno, da bi se vse stroke uspešno razvijale, osobito da bi se tudi menično poslovanje bolj razširilo. Samo za njegove uprave se je uložno stanje pomnožilo za 15 milijonov kron, kar pomenja za ono dobo velik napredek. Rezervni zaklad je bil že tako močan, da je hranilnica smela misliti na svoj dom. In zares za njegovega vodstva se je sklenilo graditi hranilnični dom, to je sedanja hranil-

nična palača v Prešernovi ulici. Ta hranilnični dom, ki ima moderno opremljene uradne prostore, stal je že gotov, ko je on zapustil svoje častno mesto, a vodstvo uprave prepustil svojemu nasledniku Franu Kollmannu. **Fran Kollmann** je vodil upravo od 26./10. 1904. do 16./4. 1908. Otvoril je novo hranilnično palačo in do svoje smrti 16./4. 1908) uspešno vodil upravo. Ko se je zavod jel najlepše razvijati, pokosila ga je smrtna kosa. Njegova slika (delo Groharja) krasi hranilnično dvorano. Četrty predsednik je bil **Ivan Plantan**, toda le kratko dobo od 16./5. 1908. do 22. aprila 1909. Običaj je, da se na tako odlično mesto povzdigne odličen meščan trgovec ali obrtnik in tako je upravni odbor volil dne 4. junija 1909. za predsednika občę priljubljenega in spoštovanega meščana **Ubalda pl. Trnkóczyja**. Že prej je bil podpredsednik in je mnogo storil za povzdigo zavoda in njegova organizatorna zasluga je, da se je hranilnica povzpela do današnje višine.

Podpredsedniki so bili: **Ivan Gogola** od začetka do 24. junija 1901.; **Julij Polec** do 26. oktobra 1904.; **Ivan Plantan** do 16. maja 1908.; **Ubald pl. Trnkóczy** do 4. junija 1909. in od te dobe dalje **Fran Pavlin**.

Pisarnični ravnatelji so bili: **dr. Ignacij Kotnik** l. 1889., **Vaso Petričič** 1889—1890., **Alfred Ledenik** 1891—1892., **Anton Klein** 1892—1901., **Ubald pl. Trnkóczy** 1901—1905 in **Anton Svetek** od l. 1905. do sedaj.

Tukaj podajemo imenik vseh članov, ki so delovali v upravnem odboru od 1889—1909:

Bayr Alojzij 1892—1897	Kollmann Robert 1909
Borštner Vinko 1892—1909	Kotnik Ig. 1889
Čebašek, dr. Andr. 1889	Kozak Josip 1908—1909
Dimnik Jakob 1904—1909	Krek, dr. Gregorij 1903—1904
Gogola Ivan 1889—1900	Kušar Josip 1889—1894
Goričnik Fran 1895—1900	Kušar, dr. Josip 1901—1903
Grošelj Fran 1904—1907	Ledenik Alfred 1889—1891
Hanuš Jaromir 1908	Lenče Josip 1892—1903
Horak Ivan 1889—1890	Lilleg Alojzij 1901—1903
Hribar Ivan 1889—1895	Malenšek Martin 1898—1904
Hudnik, dr. Matija 1898—1900	Mally Fran 1896—1903
Kavčič Edmund 1905—1909	Majaron, dr. Danilo 1895—1909
Klein Anton 1889—1900	Meglič Karel 1906—1909
Knez Ivan 1891—1894	Mejač Ivan 1905—1909
Kollmann Fran 1889—1907	Moschè, dr. Alfonz 1889

Oražen, dr. Ivan 1908—1909
 Pakič Mihael 1889
 Pavlin Fran 1898—1909
 Perdan Ivan 1889—1897
 Petričič Vaso 1889—1904
 Plantan Ivan 1901—1908
 Polak Karel 1889—1890 (apr.)
 Polec Julij 1898—1903
 Požar, dr. Lovro 1898—1903
 Prosenc Josip 1902—1906
 Ravnihar Fran 1889—1897
 Rohrmann Viktor 1891—1907
 Rozman Ivan 1889—1890
 Skabernè Avgust 1890—1897
 Souvan, Fran Ks. 1889—1892
 Stare, dr. Josip 1889—1893,
 1904—1906
 Svetek Anton 1892—1909
 Šarabon Andrej 1909
 Šubic Ivan 1907—1908

Švigelj, dr. Anton 1909
 Trček Fran 1891—1903
 Trdina Fran 1900—1902
 Triller, dr. Karel 1904—1909
 Trnkóczy, Ub. pl. 1901—1909
 Trtnik Fran 1892—1904
 Turk Josip 1904—1909
 Urbanc Feliks 1893—1909
 Velkovrh Ivan 1889—1909
 Vidmar Josip 1905—1909
 Vilhar Ivan 1889—1891
 Vrhovnik Ivan 1905—1909
 Zabukovec Jakob 1894—1903
 Zamejic Andrej 1889—1891
 Zupan Tomo 1889—1890
 Zupanec, dr. Jernej 1889
 Žagar Dragotin 1889—1893
 Žitnik Ignacij 1889—1891
 Žužek Fran 1900—1901

Omenili smo, da se je v področju hranilnice osnovalo **Kreditno društvo**. Kreditno društvo ima svojo upravo, ki je tako sestavljena:

1. Odbor: Fran Stare, predsednik; Engelbert Franchetti, podpredsednik. Ivan Bonač, Oroslov Dolenc, Alojzij Kunc, Karel Kregar, Alojzij Lenček, Adolf Petrin, Ferdo Primožič, Josip Puh, Ivan Soklič, Fran Souvan sin.

2. Računska pregledna komisija: Valentin Golob, Anton Leutgeb, Josip Poklukar.

3. Pravni konzulent: dr. Fran Novak.

4. Pooblaščenec hranilnice: dr. Karel Triller.

5. Cenzorji: Ivan Bonač, Josip Kozak, Alojzij Lenček, Fran Stare, Andrej Šarabon.

6. Odposlanci upravnega odbora Mestne hranilnice ljubljanske: Ub. pl. Trnkóczy, Josip Kozak, dr. Danilo Majaron, Anton Svetek, Andrej Šarabon, Josip Turk.

Ravno na dan dvajsetletnice je imel občinski svet ljubljanski sejo. Koj na početku seje se je župan Ivan Hribar v iskrenih besedah spominjal dvajsetletnega delovanja hranilnice. Začetek je bil skromen, danes pa je Mestna hranilnica ljubljanska finančna velemoč, kateri je občinstvo zaupalo do 37 milijonov kron premoženja in ki

ima črez 1 milijon kron svojega premoženja. Župan je izrekel priznanje in zahvalo vsem, ki so do tega sijajnega uspeha pripomogli, namreč upravnemu odboru, ravnateljstvu in uradništvu, osobito pa je čestital hranilničnemu predsedniku Ubaldu pl. Trnkóczyju. Ubald pl. Trnkóczy, ki je zajedno občinski svetnik in je bil na seji navzočen, zahvalil se je v imenu hranilnice in je rekel, da mu bode vedno pred očmi procvit zavoda.

Mestna hranilnica ljubljanska ima po svojih pravilih zakonito urejeno in izbornu poslujočo upravo. Osnovana je po zakonu leta 1844., občina ljubljanska jamči za vse uloge in obresti z vsem svojim premoženjem in z vso davčno močjo svojo, torej je pupilarnovarna hranilnica, a to je v današnjih časih, ko je treba paziti na varnost premoženja, najtrdnjše in popolno poroštvo za vse ulagatelje. Mestna hranilnica ljubljanska ima črez 37 milijonov kron ulog, to je narodnega premoženja v svoji upravi, kar je najboljšje javno izpričevalo ne samo o zaupanju in varčnosti, ampak tudi o narodni zavednosti.

Organizacija.

Minilo je že devetdeset let, odkar obstoje avstrijske hranilnice. V prvih dveh desetletjih ni bilo posebnih zakonskih določil, da bi se po njih snovale hranilnice. Šele 1844. leta je izdala vlada znani hranilnični pravilnik, ki je danes' veljaven zakon za snovanje hranilnic. Vlada je snovanje hranilnic zelo pospeševala, saj je glavni namen prvim hranilnicam bil dajati menj premožnim slojem priliko, kako bi svoje prihranke plodonosno nalagali.

Med hranilnicami samimi ni bilo nobene notranje zveze. Vsaka je delovala za se in za svoj okoliš. Drugače je bilo pri zadrugah, ki so si še precej zgodaj v obrambo skupnih koristi osnovala trdne zveze. Nekoliko radi tega, ker je vlada začela nalagati hranilnicam velika bremena v obliki davkov, nekoliko pa radi tega, ker se je tudi na gospodarskem polju pojavljal narodni upliv, ki še danes odločuje, začele so se hranilnice med seboj organizovati v posameznih deželah. Med Čehi in Nemci se je unel gospodarski boj, ki se še ni dobojeval. Tu sta dva strogo ločena hranilnična tabora. V enem taboru so Čehi v svojimi hranilnicami, v drugem pa Nemci s svojimi nemškimi hranilnicami. V nobeni deželi ni narodni boj tako ljut in gospodarski boj tako razvit, kakor na Češkem. Koncem leta 1907. bilo je v kraljestvu Češkem 225 hranilnic, od teh 104 hranilnice češke, a 121 hranilnic nemških. Ako pomislimo, da ima kraljestvo Češko 6,318.280 prebivalcev, od katerih je 3,390.093 Čehov, a le 2,388.187 Nemcev, vidimo, da Nemci v hranilništvu dokaj prekašajo Čehe. Ljut gospodarski boj se tu bije med obema narodoma. Ta boj se vrši javno po geslu: kdor Čeh, ta češki hranilničar in narobe. Nemci strogo pazijo, da niti vinar ne pade Čehom v prid. V Nemcih ima pravico do službe v hranilnici le prosilec, ki je pristen, naroden Nemec. Čisto naravno je, da je tudi delovanje nemških hranilnic posvečeno le nemškim težnjam. Na polju narodnega gospodarstva postavljajo si narodi temelj narodni blaginji in svobodi. Tako so hranilnice naprave s strogo narodnim značajem, to je narodne postojanke.

Hranilnice so del narodne organizacije. Prve so se združile nižjeavstrijske hranilnice leta 1899., osnovavši si deželno zvezo nižjeavstrijskih hranilnic — **Landesverband niederösterreichischer Sparkassen** (26 hranilnic). Dalje so se osnovala naslednje zveze, in sicer: **Verband deutscher Sparkassen in Böhmen** (105 hranilnic l. 1903.), **Landesverband der Sparkassen Oberösterreichs** (34 hranilnic l. 1904), **Verband steirischer Sparkassen** (36 hranilnic l. 1905), **Verband der Deutsch-Tiroler und Vorarlberger Sparkassen** (16 hranilnic), **Verband deutscher Sparkassen in Mähren** (22 hranilnic l. 1905), **Verband deutscher Sparkassen in Schlesien** (20 hranilnic l. 1905), **Verband der Sparkassen des Kronlandes Salzburg** (7 hranilnic l. 1905), **Verband der kärntnerischen Sparkassen** (11 hranilnic l. 1905). Nemci majo torej 9 deželnih hranilničnih zvez. Vse te zveze so se zopet združile 1905. leta v „**Državno zvezo nemških hranilnic**“ (**Reichsverband deutscher Sparkassen in Österreich**) s sedežem na Dunaju.

Državni zvezi nemških hranilnic v Avstriji je namen zastopati in pospeševati skupne koristi nemških hranilnic. V ta namen si je osnovala posebno pisarnico na Dunaju in daje članicam navodila in nasvete v davčnih in pristojbinskih stvareh, tudi posreduje pri posojilih. Od leta 1904. ima dva revizorja, ki nadzorujeta poslovanje hranilnic in ki skrbita, da se pri vseh hranilnicah jednotno posluje. Sedanji deželni komisarji, ki jih imenuje država, niso revizorji, ne nadzorujejo notranjega hranilničnega poslovanja, ampak gledajo le na to, da hranilnice po svojih pravilih postopajo. Zveza je odločno nastopila proti neznosnemu obdačevanju hranilnic in sploh skrbi za razvoj hranilnic. Njena zasluga je, da se je v pravosodnem odseku sprejel zakonski načrt, da se uloge sirotinskih denarjev zvišajo na 3000 kron. Vemo, da je tudi ta meja krivična, ker ni uzroka, da bi se visokost sirotinskih ulog tako omejevala pri hranilnicah, ki imajo po zakonu zajamčeno sirotinsko varnost.

V procvit nemškega hranilništva in zadrug, osobito v Čelih, osnovala se je „**Osrednja banka nemških hranilnic**“ (**Centralbank deutscher Sparkassen**), ki je pričela poslovati 1901. leta. Nemška kreditna zadruga za Češko je likvidovala in je iz nje nastala Osrednja banka, ki je prevzela vse aktive in pasive in rezervni zaklad 66.000 kron. Osrednji banki nemških hranilnic je namen zastopati koristi vseh nemških hranilnic, mobilizovati nepremična sredstva posameznih hranilnic, omogočevati in olajševati promet med hranilnicami in ob stiskah in krizah preskrbovati hranilnice

z denarjem. Osrednja banka nemških hranilnic ima svoj sedež v Pragi, kar zopet svedoči, da ji je naloga braniti severne Nemce. Osrednja banka nemških hranilnic ima podružnice na Dunaju, v Lincu, Gradcu, Inomostu, Celovcu, Beljaku, Išli in Riedu (Gorenje Avstrijsko) in od dne 17. januarja 1901 v Welsu. V nemških časopisih čitamo oglase te banke, ki se končujejo takole: **Es ist eine Ehrenpflicht aller deutschen Kapitalisten Österreichs, dieses auf nationaler Basis gegründete Bankinstitut in jeder Weise zu fördern und zu unterstützen.**

Kakor hranilnice same, tako se je organizovalo tudi uradništvo nemških hranilnic. Leta 1888. ustanovljeni „**Unterstützungsverein der zisleithanischen Sparkassenbeamten**“ preosnoval se je leta 1907. v „**Verein der Beamten deutscher Sparkassen in Österreich**“. Poleg tega društva deluje še: „**Sparkassenbeamtenverein für Oberösterreich und Salzburg**“ (1898) in „**Verband der deutschen Sparkassenbeamten in Böhmen**“ (1906).

V Slovanih so Čehi najbolj delavni. Leta 1900. osnovale so si češke hranilnice „**Svaz českých spořitelů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku**“. Ta zveza ima svoje glasilo „**Spořitelni Obzor**“ (IX. letnik), ki izhaja dvakrat na mesec. Leta 1903. osnovala se je v pospeševanje hranilništva „**Ustřední banka českých spořitelů**“ s sedežem v Pragi. Ima pa podružnice na Dunaju, v Brnu, Lvovu, Trstu in Črnovicah. Ta osrednja banka pospešuje koristi hranilništva in slovenskih zadrug, saj je med delničarji 140 jugoslovanskih denarnih zavodov.

Ogromne svote denarja se stekajo v te banke. Uloge Osrednje banke čeških hranilnic iznašajo 100 milijonov kron, delniška glavica pa 15 milijonov kron. Osrednja banka nemških hranilnic ima 105 milijonov kron, a delniške glavnice 20 milijonov kron. Priznati nam je, da so Čehi neumorni organizatorji. Vedno snujejo nove hranilnice in dosežajo velikanske uspehe. Delujejo pa tudi literarno na strokovnem polju. Dr. V. Klier je spisal zanimivo delo o češkem hranilništvu, a Ferd. Zachař izdaje štatistiko čeških hranilnic.

Poljske hranilnice so se združile 1. 1900. in so osnovale „**Związek galicyjskich kas oszczędności**“.

Omenili smo že, da je v vseh avstrijskih hranilnicah 5½ milijarde kron ulog. Vse češke hranilnice imajo okoli 750 milijonov kron ulog. Ako še odbijemo poljske in italijanske hranilnice, to vidimo, da je v nemških hranilnicah največ denarja nakopičenega. Nemci so se s svojo hranilnično organizacijo zgodaj ugnezдили na čisto slo-

šovskem ozemlju, Slovani so jih podpirali, to je tista ogromna večina v državi, ki nima vsega svojega narodnega premoženja naloženega v slovanskih hranilnicah. Ozmimo se samo po svoji domovini, Tukaj so mesta in trgi (Ormož, Ljutomer, Ljubljana itd.), kjer dobro uspevaja nemške hranilnice.

Poslovni jezik v hranilnici je znak narodnosti. Po zadnjem izkazu 1908. leta uradovalo je izmed 656 (brez 11 podružnic) hranilnic, in sicer 424 v nemškem, 159 v češkem, 48 v poljskem, 15 (danes) v slovenskem, 8 v italijanskem, 3 v srbskohrvatskem in 1 v ruskem jeziku. Potemtakem iznaša poslovni jezik v nemških hranilnicah 65%, v slovanskih le 34%.

Vse to nas uči, da je treba na našem jugu snovati in organizovati hranilnice. Na polju hranilništva čaka nas mnogo dela. Na Kranjskem smo se dobro organizovali. Tu imamo 10 slovenskih hranilnic. Tu ne bode treba snovati novih hranilnic. Na Štajarskem imamo 4 slovenske hranilnice, a v Dalmaciji 3 hrvatske; imamo torej na jugu le 17 hranilnic. Na Goriškem, v Istri in Dalmaciji so tla hranilništvu ugodna in tu je moči mnogo storiti in doseči. Zelo važna je za našo hranilništvo **Bosna in Hercegovina**. Ti deželi priklenimo na gospodarskem polju nase. Tu so bogate mestne občine in bi se tu lahko osnovala hranilnice. Na jugu se nam je sploh odločiti, da oživimo prepotrebno hranilnično organizacijo. Skrbeti nam je, da nas ne prehitijo ne Nemci ne Mažari, ki se hočejo po vsi sili ugnezdit v našem jugu.

Kar so storili Čehi na severu, to storimo mi na jugu. Napočila je že doba, da se jugoslovanske hranilnice organizujejo in da osnujejo prepotrebno **„Zvezo jugoslovanskih hranilnic“**. Ta Zveza bi imela za nas isti namen, kakor ga ima češka Zveza za Čehe ali nemška za Nemce. *)

Med našimi hranilnicami ni stika in vendar je priznati, da brez stika ni življenja, ni gospodarskega usredotočevanja. Potem pa bode potrebno, da si napravimo močen temelj, to je, da si osnujemo **Banko jugoslovanskih hranilnic**, kateri bode naloga pospeševati koristi vseh jugoslovanskih hranilnic.

Jugoslovanske hranilnice so spoznale svoj položaj, odločile so se za organizacijo.

*) Prvič sem to misel izprožil na seji ravnateljstva dne 13. avgusta 1908. Potem sem napisal članke z napisom: **„Zveza jugoslovanskih hranilnic“**, ki so izšli v „Narodnem Dnevniku“ števil. 29. I. 1909. in v „Slovenskem Narodu“ števil. 47. in 279. I. 1909.

Na vabilo župana ljubljanskega Ivana Hribarja in predsednika Mestne hranilnice ljubljanske Ubalda pl. Trnkóczyja sešli so se dne 13. novembra 1909. v Ljubljani zastopniki slovenskih in hrvatskih hranilnic in so se posvetovali o jugoslovanskem hranilništvu. Na sestanku so bile zastopane: 1.) Mestna hranilnica ljubljanska: Ubald pl. Trnkóczy, Anton Svetek, dr. Karel Triller; 2.) Mestna hranilnica v Kranju: tajnik Ivan Valenčič; 3.) Južnoštajerska hranilnica v Celju: pravni konzulent Lovro Baš; 4.) Mestna hranilnica v Novem Mestu: pisarnični ravnatelj Ivan Krajec; 5.) Mestna hranilnica v Rodovljici: ravnatelj Andrej Grčar, tajnik Vinko Hudovernik; 6.) Mestna hranilnica v Kamniku: župan dr. Alojzij Kraut, pisarnični ravnatelj Anton Slatnar; 7.) Občinska hranilnica v Krškem: ravnatelj dr. Jurij Pučko; 8.) Občinska štedionica v Benkovcu: predsednik in župan Mihovil Novaković; 9.) Občinska hranilnica v Postojini: ravnatelj Francišek Arko; 10.) Mestna hranilnica v Idriji: župan Josip Šepetavec. Ostale hranilnice so pismo navdušeno pozdravile snovanje Zveze. Predsedoval je Ubald pl. Trnkóczy, zapisnikar pa je bil Anton Trstenjak.

Zastopniki hranilnic so izjavili, naj se osnuje Zveza jugoslovanskih hranilnic. Anton Trstenjak je predložil načrt pravil Zveze. Ta pravila Zveze jugoslovanskih hranilnic so dobesedno posneta po pravilih Svaza českých spořitelén. Pravila so se z nekaterimi premembami odobrila, potem pa je odbor sklenil, naj se načrt pravil Zveze pošlje vsem hranilnicam v odobrilo. Na sestanku se je končno volil osnovni odbor (Ubald pl. Trnkóczy, dr. Alojzij Kraut, Anton Trstenjak), kateremu je naloga predložiti pravila vladi v odobrenje in potem sklicati ustanovno skupščino, na kateri se bo volil odbor Zveze.

Tako smemo pričakovati, da prepotrebna Zveza jugoslovanskih hranilnic prične skoro poslovati. Iskreno želimo, da bi bilo njeno delovanje v obrambo in prosep vsega jugoslovanskega hranilništva.

Dne 13. novembra 1909. postavili so slovenski in hrvatski hranilničarji temeljni kamen razsežni organizaciji, ki bode na našem gospodarskem polju velevažnega pomena. Sestali so se namreč v Ljubljani zastopniki malone vseh hrvatskih in slovenskih hranilnic, a ostale, ponajveč mlade hranilnice, ki niso mogle poslati zastopnikov, izjavile so pismo, da navdušeno pozdravljajo združitev jugoslovanskih hranilnic na gospodarskem polju.

Skrb, da se naše narodno premoženje ohrani in usredotočuje v naših rokah in v naši upravi, kliče jugoslovanske hranilničarje pod skupno zastavo. Na jugoslovanskem ozemlju, to je tod, koder zdržema prebivajo Slovenci, Hrvati in Srbi, osvojili so

hranilnično polje tujci, Nemci in Italijani, (a zdaj jim se pridružujejo Mažari), ki imajo v svoji upravi ogromne milijone jugoslovanskega premoženja, kar jim omogočuje, da na našem gospodarskem polju, osobito v hranilništvu, daleč nadkriljujejo nas Jugoslovane in imajo v rokah gospodarsko supremacijo. Na našem ozemlju osnovali so si trdno hranilnično organizacijo in kažejo tudi trdno voljo, da hočejo dalje na jug do Mostara in Soluna podreti. Istina je, da so se Nemci že prerili tja do Save, do Zemuna in da stoje pred vratmi Belgrada, kjer se naša slovanska reka steka v mogočni Dunav. **Hrvati sami priznavajo, da po dveh biserih trojedne kraljevine stegujejo svoje gospodarske kremlje Nemci in Mažari.** V Hrvatski in v Slavoniji prebiva že danes 450.000 Mažarov in Nemcev, ki so se gospodarski in kulturno dobro oborožili. Mažari so z dveh občutnih strani prišli Hrvate in Srbe. Mažarsko šolsko društvo „Julian“ ustanavlja po lepi in bogati Slavoniji, osobito tam, kjer po prometnih žilah teče narodno bogatstvo, svoje mažarske šole in knjižnice, a Rauchova vlada jih vsestranski podpira. Združništvo imajo Mažari v svojih rokah. Hrvatske kreditne zadruge so v mažarskih rokah. Imajo namreč svojo upravno osrednjico v Budimpešti, kamor se steka hrvatski denar in je hrvatski kmetovalec odvisen od milosti Mažarov. Vsi se še spominjamo veleizdajniškega procesa v Zagrebu, v katerem je državni odvetnik (pravdnik) Accurti Srbom, ki so snovali samostalne, od Budimpešte neodvisne „zemljeradničke“ zadruge, očital radi tega veleizdajstvo. Te srbske poljedelske zadruge niso hotele imeti nobene zveze z Budimpešto, in to je v očeh Mažarov veleizdajstvo! Ni Srbi ni Hrvati ne smejo na gospodarskem polju biti samostalni, neodvisni, to je politika Mažarov.

Z druge strani prijemajo naše brate v Slavoniji Nemci. Tudi Nemci, ki imajo celotne naselbine, organizovali so se dobro politično in gospodarski. **Imajo dobro urejeno časnikarstvo, a v zagrebškem saboru že jednega Nemca iz Rume kot svojega zastopnika.** Še bolj so organizovani na gospodarskem polju. V novi Pazovi deluje od 1. 1905. Deutsche Volkssparkasse, v Rumi Deutsche Volksbank, v Vukovaru Deutsche Sparkasse. Vsi ti nemški zavodi so založeni z obilnim kapitalom, s katerim podpirajo nemške obrtnike in trgovce. In kaj bode temu posledica? Kaj namerjajo Nemci in Mažari z naseljevanjem in z organizacijo na političnem in gospodarskem polju? **Namerjajo s tem doseči, da se bode Slavonija, ki je dozdaj veljala za eminentno jednojezično,**

to je hrvatskosrbsko deželo, proglasila za trojezično pokrajino. Dalje opazujemo, da so Nemci z aneksijo Bosne in Hercegovine prekoračili Savo, da silijo v ti bogati deželi po istem načelu, kakor so delali pri nas. **Občinski svet dunajski in potem budimpeštanski je hotel s svojim posetom v Sarajevu pred svetom zasvedočiti svojo politično in gospodarsko supremacijo v Bosni in Hercegovini, to je supremacijo Nemcev in Mažarov.**

Kaj je nam Jugoslovanom v tem položaju storiti, to nam mora biti jasno. Ne gledati, kako nas drugi izpodrivajo, nego delati in se organizovati ter združevati. Naše stališče je sila težavno, kajti na gospodarskem polju niso nam tekmeči le Mažari in Nemci, ampak vsi državni organi, ki zastopajo državno oblast. **Potrebno je torej, da na gospodarskem polju usredotočujemo vse svoje sile, kar zelo lahko storimo v hranilništvu.**

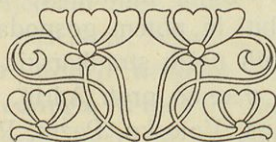
V slovenskih deželah, osobito na Kranjskemi, napredovalo je naše hranilništvo že dobro, četudi nam je priznati, da se je svoje naloge jedva lotilo. **Nič toli jasno ne označuje malomarnosti na gospodarskem polju, kakor gola resnica, da imata obe nemški hranilnici na Kranjskem malone toliko premoženja, kakor vse slovenske in hrvatske hranilnice skupaj v tej polovici.** Še pred 20. septembrom sta ga imeli več. Tu nas torej čaka še mnogo dela, tu se moramo vsi združiti, ako hočemo doseči gospodarsko razmerje, ki se dejanski strinja s številom nemškega prebivalstva na Kranjskem. **Naš narod je tu treba še odgajati, poučevati, da bode razumel, za kaj gre.** Na Štajarskem je položaj za nas zelo neugoden. **Polpolnoma slovenska mesta in trgi, Ormož, Ljutomer, Brežice, Slovenska Bistrica in dr., so v nemških rokah.** Ako pridobimo te občine, osvojimo tudi njihove hranilnice. Za okolico Ptuja in Maribora treba osnovati okrajne hranilnice, kar pomenja toliko, da je ta okraja treba pridobiti in potem gospodarski organizovati. Na tužno Koroško ob žalostnih naših strankarskih razmerah ne moremo misliti, pač pa, ako se ozremo proti Adriji, kličejo po organizaciji Bovec, Sežana, Ajdovščina, Volosko, Pazin, Pulj, Splet in še druga mesta. Ako se to ozemlje organizuje, bode se le netil čut za varčevanje in naše gospodarstvo bode se usredotočevalo v skupni organizaciji, a kar je glavna stvar, **Jugoslovani bodo svoji gospodarji svojega narodnega premoženja.**

Bosna in Hercegovino sta kakor dve obljubljeni deželi, v kateri je pot vsakomur odprta. Tu ni hranilništvo ni zadružinstvo ni prav nič razvito. Kdor bode tukaj prej sejal, bode prej žel. Slovani

so prvi poklicani, da postanejo v priklopljenih deželah učitelji, kakor so nam Slovencem Čehi, a ne Nemci in Mažari, kateri se Srbom in Hrvatom v Bosni in Hercegovini usiljujejo kot rešitelji balkanskih narodov. Da pa bodo Slovani mogli to nalogo na gospodarskem polju izvrševati, morajo se sami najprej združiti tudi na polju hranilništva.

Ako torej uvažujemo gospodarski položaj širom slovanskega juga, to se moramo le veseliti važnega koraka, ki so ga storili jugoslovanski hranilničarji s tem, da osnujejo Zvezo jugoslovanskih hranilnic, ki bode nam to, kar je Čehom Svaz českých spořitelén ali kar so Nemcem zveze nemških hranilnic v posameznih kronovinah in naposled Državna zveza nemških hranilnic v Avstriji.

Za pospeševanje hranilništva pa bode potrebno, da se osnuje **Osrednja banka jugoslovanskih hranilnic**. Ta banka bode posredovalna matica med hranilnicami, a tudi med zadrugami, ki potrebujejo pomoči in zaščite. S tem pa ne bode naše delo končano. Končni cilj vsemu delu bode, da se vse Zveze, in sicer: Zveza českých hranilnic za Česko, Moravsko in Šlesko, Zveza galiških hranilnic in Zveza jugoslovanskih hranilnic združijo v skupno organizacijo, namreč da si osnujejo **Državno zvezo slovanskih hranilnic**. Spořitelní Obzor, ki je glasilo Zveze českých hranilnic, pozdravil je to misel z navdušenjem, Poljaki se nam tudi pridružijo, a avstrijski Rusi bodo se po skupnem vzgledu organizovali, in tako nas prešinja upanje, da v kratkem času na gospodarskem polju osnujemo slovansko organizacijo, ki bo segala od češkonemške in poljske meje tja doli do konca Hercegovine.

Uloge.

Najbolj varno naložen denar je v slovenski Mestni hranilnici ljubljanski

===== (Ljubljana, Prešernova ulica šte. 3). =====

ulog: Ima rezervnega zaklada:
37½ milijona kron nad 1 milijon kron.

Vse uloge se obrestujejo

po **4 1/4 %**

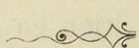
Prihodnino (rentnino) plačuje hranilnica sama.

————— **Uradne ure:** —————

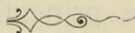
Vsak delavnik od 8.—12. dopoldne in od 3.—4. popoldne.

Uloge so popolnoma varne.

Mestna občina ljubljanska je prevzela na podlagi deželnega zakona z dne 8. novembra 1886. d. z. šte. 27. splošno poroštvo za uloge in njih obrestovanje z vsem svojim premoženjem in z vso svojo davčno močjo, poleg tega pa tudi posebno poroštvo, položivši znesek 40.000 kron v državnih zadolžnicah. Ker je ta hranilnica popolnoma varna, zato ulagajo v njo c. kr. sodišča denar nedoletnih otrok, dalje varovancev in ves drugi sodno deponovani in oskrbovani denar. Tudi se v to hranilnico ulaga cerkveni in ubožni denar.

4 1/4 %

Sprejema uložne knjižice drugih denarnih zavodov kot gotov denar in se obrestovanje ne pretrga.

Za uloge je zajamčena uradna tajnost.

Naš zaupnik v Združenih državah in širom Amerike je znana tvrdka
82 Cortland Street, **FRANK SAKSER Co.** 6104 St. Clair Ave,
New York, N. Y. N. E. Cleveland, O.

Domači hranilniki.

Učimo otroke varčevati!

Starši, skrbite, da vam bodo otroci varčni.

Otroci naj zbirajo vinarje in jih ulagajo v hranilnico.

Mestna hranilnica ljubljanska

uvela je lične

domače hranilnike,

ki so zelo prikladni za darila.

Mali ulagatelj dobi uložno knjižico in zaklenjen hranilnik. Ključ od hranilnika si pridrži hranilnica, stranki pa se izroči hranilnik, ki je tako narejen, da ulagatelj ne more zneskov iz hranilnika jemati. Hranilnik je treba prinesiti v hranilnico, kjer ga odpre uradnik in prešteje denar ob navzočnosti ulagatelja.

Prvotna uloga iznaša 4 krone in se ta znesek vrne ulagatelju, kadar se izplača vsa uloga.

Posojila.

Mestna hranilnica ljubljanska

v Prešernovi ulici št. 3

===== posoja denar =====

na zemljišča po $4\frac{3}{4}\%$ na leto. Posoja ga dalje občinam in korporacijam. Z obrestmi vred plačuje vsak dolžnik toliko na kapital, da iznašajo obresti in to odplačilo skupaj ravno 5% izposojenega kapitala. Na ta način se ves dolg poplača v 62 in pol leta. Kdor pa plačuje 6% izposojenega kapitala, pa poplača dolg že v 33. letih. Dolžnik pa more svoj dolg tudi poprej poplačati, ako hoče.

===== Nadalje se posoja denar =====

na menice in vrednostne papirje.

V podporo slovenskim trgovcem in obrtnikom osnovala je Mestna hranilnica ljubljanska

Kreditno društvo,

katero je osnovano na podlagi uzajemnosti svojih članov.

00000523413

Desetere hranilnične zapovedi.

1. Bodi varčen.
2. Delaj v mladosti, da boš kaj imel v starosti.
Denár glavár.
3. Ako ne moreš po kronah, a zbiraj po vinarjih.
Resničen je pregovor: Kamen do kamna
palača, zrno do zrna pogača.
4. Uči že otroke varčevati. Kjer otroci, tam hranilniki.
5. Skrbi za družino. Slepár je, kdor pravi, da je
mogoče obogateti, a da ni treba varčevati.
6. Ne živi razkošno in ne zapravljaj. Denar ima
kratek rep.
7. Ne delaj po nepotrebem dolgov. Dolžnik
sužnik.
8. Živi zmerno. Pij, a ne pijančuj. Pij, pa pameti
ne zapij.
9. Boj se lenobe. Lenoba je hujša od lakote.
Lénega čaka strgan rokav, pal'ca beraška,
prazen bokál.
10. Nalagaj denar v slovenskih hranilnicah.

Ulagateljem

MESTNE HRANILNICE LJUBLJANSKE.

Marsikdo bi rad vedel, ali je taka umetnost na svetu, da bi človek mogel obogateti. Taka umetnost je že od nekdaj znana: imenuje se **varčnost**.

1. Vse uloge se obrestujejo po $4\frac{1}{4}\%$.
2. Uradne ure so vsak delavnik od 8.—12. ure dopoldne in od 3.—4. ure popoldne.
3. Hranilne uloge se vedno dalje obrestujejo. Obrestovanje ulog se nikdar ne preneha.
4. Vsako leto dvakrat, to je dne 1. januarja in dne 1. julija, pripisujejo se obresti h kapitalu, tako da obresti spet obresti neso. To se upisuje v glavnih knjigah v hranilnici; ni torej potrebno, da bi ulagatelj prinašal ali po pošti pošiljal svojo uložno knjižico, da bi se vanjo upisale natekle obresti, ker se to izvršuje v glavni knjigi v hranilnici, kjer ima vsak ulagatelj svoj poseben račun.
5. Najmanj se more uložiti 1 krona. Ako imaš torej le 1 krono odveč, nesi jo v hranilnico. Ako potrebuješ le 1 krono, le pridi, hranilnica ti jo izplača. Varčnost je jedna najlepših čednosti.
6. Otroci naj se učé varčnosti. Dajte jim hranilnike, ki jih je uvela Mestna hranilnica ljubljanska.
7. Ako želiš iz drugega denarnega zavoda prenesti denar v Mestno hranilnico ljubljansko, sprejme se knjižica in se obrestovanje ne pretrga.

8. Vselej, kadar hočeš v knjižico, ki jo že imaš, kaj uložiti ali kak znesek dvigniti, pošlji s pismom tudi uložno knjižico, ker se po pravilih brez knjižice ne more nič izplačati ali uložiti in ker je treba vselej bodisi nove uloge ali dvige v knjižico upisati.
9. Ako izgubiš knjižico ali ti jo kdo ukrade, naznani to nemudoma pismeno, še bolj pa brzojavno, hranilnici, katera potem poskrbi, da se denar nikomur drugemu ne izplača. Tudi piši, ako ti knjižica zgori. Hranilnica te bo poučila, kaj storiti, in ti bo pomagala, da dobiš čim prej denar.
10. Denar se pošilja po pošti, in sicer: a) po nakaznici, b) v denarnem pismu ali c) po položnici poštne hranilnice. Hranilnica ti pošlje brezplačno položnice, le piši po nje.
11. Ako sploh hočeš kaj izvedeti, kar te zanima ali kar ti ni jasno, le piši hranilnici ali pa se osobno zglaš v hranilnici.
12. Kadar pišeš komurkoli, piši razločno svoje ime in priimek, prebivališče in zadnjo pošto.
13. Mestna hranilnica ljubljanska plačuje sama davek od uložnih obresti, to je rentni davek (prihodnino, rentnino), tako da ulagatelji dobivajo $4\frac{1}{4}\%$ brez vsakega odbitka.
14. Hranilnica obrestuje uloge, uložene v prvi polovici meseca do uštetega 15., od 16. istega meseca, one pa, ki se uložijo v drugi polovici meseca, od 1. prihodnjega meseca. Mestna hranilnica ljubljanska pa še daje ulagateljem to posebno in izredno ugodnost, da se dne 1. in 16. uloženi denar takoj od tega dne obrestuje.

$4\frac{1}{4}\%$